

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Kansainvälisesti adoptoitujen juurimatkat

Matkakokemuksista merkityksiä

Kilvio, Nita
Tuomela, Meskerem

2014 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Kansainvälisesti adoptoitujen juurimatkat Matkakokemuksista merkityksiä

Nita Kilvio
Meskerem Tuomela
Sosiaalialan ko, sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2014

Nita Kilvio
Meskerem Tuomela

**Kansainvälisesti adoptoitujen juurimatkat
Matkakokemuksista merkityksiä**

Vuosi 2014 Sivumäärä 64

Tämä opinnäytetyö liittyy kansainvälisesti adoptoitujen juurimatkoihin. Se hakee vastauksia siihen, miten adoptiolapsen taustat kulkevat mukana läpi koko elämän haastaen mahdollisesti kasvua tasapainoiseen ja eheään elämään. Juurimatkat katsotaan yleisesti liittyvän osana identiteetin muodostamisprosessia. Tässä työssä keskitytään adoptoitujen omiin matkakokemuksiin ja niihin merkityksiin, joita he antavat näille kokemuksille.

Teoriaosuus kuvaa adoptiolapsen elämää ja lähtökohtia ennen juurimatkaa kahdesta näkökulmasta. Alkuosa käy läpi, kuinka lapsen etu ja hyvinvointi turvataan juridisin keinoin adoptioprosessissa. Adoptioprosessi perustuu kansallisiin ja kansainvälisiin sopimuksiin, joilla pyritään takaamaan lain toteutuminen ja estämään adoption väärinkäytökset. Loppuosa kuvaa lapsen elinolosuhteita ja niiden mahdollisia vaikutuksia lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. Lapsella on taustalla paljon elinolosuhteita ennen adoptiota ja sen jälkeen, jotka vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen.

Opinnäytetyö toteutettiin parityönä, jonka tekijöistä toinen on itse kansainvälisesti adoptoitu ja juurimatkan tehnyt. Aihe työhön nousi häneltä. Työelämän yhteistyökumppanimme toimi kansainvälinen adoptiopalvelunantaja Interpedia ry. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin kuutta adoptoitua haastatellen puolistrukturoidun haastattelumenetelmän keinoin. Osallistujilta vaadittiin täysi-ikäisyyttä ja omakohtaista juurimatkakokemusta. Tulokset tuovat näkyväksi heidän matkojensa lähtökohdat ja matkan jälkeiset muutokset itsessä ja läheisissä ihmissuhteissa. Yhteenveto ja johtopäätös kietovat yhteen teorian ja tulokset sekä tarkastelee lyhyesti näiden yhteisiä kohtaamispisteitä.

Asiasanat: kansainvälinen adoptio, adoptiolapsen lähtökohdat, minäkuva, identiteetti, juuret, kokemukset juurien etsimisestä, laadullinen tutkimus,

Nita Kilvio
Meskerem Tuomela

**Internationally adopted searching for their roots
The import of travel experiences**

Year	2014	Pages	64
------	------	-------	----

The subject of this thesis is about the travels to the roots of internationally adopted young adults. It studies deeper into how the background of adopted children is carried throughout in their lives and the possible challenges it brings to grow as balanced person. Search of the roots is seen as part of the identity building process. This thesis focuses on the individual travel experiences to the roots and meanings the adopted give to these experiences.

The theoretical part describes two perspectives of the life and background of an adopted child before root searching. The first view describes how the child's best interests and well-being are ensured in through juridical adoption process. Adoption process is based on national and international contracts to ensure the adoption is carried out according to the law and to prevent abuse in adoption. The second view describes living conditions and the possible effects for child's wellbeing and development. Living condition changes before and after the adoption can affect growth and development of adopted children throughout their lives.

This thesis was carried out as a pair work. One of us is internationally adopted and has traveled back to the roots and as a result chose the subject of the thesis. An international adoption agency Interpedia ry. was cooperative as a work field contact in the process. The thesis was carried out as qualitative research; materials were collected through interviews with six adopted young adults and the interviews were done using semi-structured method. Requirements of participants were full-age and personal experiences of travels to the roots. The results brought up the basis of their search, travel and the effects of the trip to themselves and their relationships with their immediate surroundings. In the summary and conclusion we brought together the theory and outcomes of the research and view the connecting points.

Keywords: international adoption, background of adopted child, self-image, identity, roots, experiences of searching the roots, qualitative research

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Kansainvälinen adoptio	7
2.1	Suomen kansainvälisen adoption historiaa	8
2.2	Adoptiotapahtuma lapsen edun toteutumista takaamassa	11
2.3	Adoption jälkeinen tuki	15
3	Adoptiolapsen lähtökohdat	17
3.1	Adoptiolapsen rikkonaiset taustat eheää minää rakentamassa	18
3.2	Siirtyminen adoptioperheeseen ja tuki uudessa ympäristössä	21
4	Adoptoidun juuret	23
4.1	Juuret ja identiteetti nyky maailman valossa	24
4.2	Adoptoidun juuret identiteettiä rakentamassa	26
4.3	Juurimatkailu identiteetti prosessissa	29
5	Tutkimusprosessi.....	31
5.1	Tutkimusideasta tutkimusmenetelmään	32
5.2	Aineiston keruu	33
5.3	Analyysi - kokemuksista merkityksiä.....	35
6	Tulokset	38
6.1	Ajatus lähteä matkalle ja matkan tavoitteet	39
6.2	Tuen merkitys.....	41
6.3	Merkitykselliset kokemukset	42
6.4	Kokemukset muutosten aikaansaajana	45
6.5	Yhteenveto ja johtopäätökset	47
7	Ettiset kysymykset ja pohdinta	50
7.1	Opinnäytetyön rakentamiseen liittyvä etiikka ja pohdinta	50
7.2	Opinnäytetyö prosessina ja sen pohdinta	53
7.3	Adoptioteemaan liittyvä pohdinta	54
	Lähteet	56
	Liitteet.....	59

1 Johdanto

Kansainvälisessä adoptiossa perhe rakennetaan juridisin keinoin pitkän prosessin kautta, mikä rikkoo monia perinteisiä käsityksiämme perheestä, vanhemmuudesta ja lapsena olemisesta. Suomessa ja maailmalla kansainvälinen adoptio perustuu kansallisiin ja kansainvälisiin säännöksiin. Suomessa kansainvälinen adoptio on verrattain nuorta ja adoption määrät ovat suhteellisen vähäiset kansainvälisiin tilastoihin verrattuna. Vähäisistä määristä riippumatta adoption merkitystä yksilötasolla ei tulisi vähätellä. Tutkimuksemme vastaa ajankohtaiseen ja Suomessa luonnollisestikin hyvin vähän tutkittuun teemaan adoptoitujen juurimatkaan liittyvistä lähtökohdista ja matkan merkityksestä omaan elämään.

Suomen kansainvälisesti adoptoiduista osa on varhaisaikuisuuden kynnyksellä eli iässä, jolloin useimmiten oma alkuperä nousee ajankohtaiseksi ja vastauksia kysymyksiin *Kuka minä olen?* ja *Mihin minä kuulun?* haetaan eri keinoin. Käytämme juurimatka- käsitettä tutkimuksessa kuvamaan kaikkia niitä toimintoja, joiden kautta adoptoitu pyrkii pääsemään käsiksi omaan alkuperäänsä. Näitä voivat olla *sisäinen juurimatka* eli adoptoidun ajatuksen tasolla tapahtuva alkuperän käsitteleminen, sekä *ulkoinen juurimatka* eli alkuperän aktiivinen etsiminen.

Painotamme tutkimuksessamme *ulkoista etsimistä*, joka kuvaa oman alkuperän etsimistä konkreettisella tasolla matkaamalla juurilleen eli syntymämaahan. Aineisto kerättiin haastattelemalla juurimatkan tehneitä kansainvälisesti adoptoituja varhaisaikuisia. Tutkimuksessa keskitytään adoptoitujen yksilöllisiin kokemuksiin ja se on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Teoriaosuus on rakennettu avaamaan kansainvälisen adoption kokonaisuutta ulkoisena ja sisäisenä prosessina sekä lisäämään ymmärrystä adoption vaikutuksista yksilötasolla. Alussa kuvaamme adoptiota lain näkökulmasta ja kuinka se turvaa lapsen etua. Jälkipuoliskossa tuomme esiin adoptoidun lähtökohtia; lapsen elinoloja ennen adoption päättymistä ja adoption jälkeistä sopeutumisvaihetta sekä näiden mahdollisia vaikutuksia tasapainoisen minän kasvuun.

Opinnäytetyömme kautta halusimme tuoda adoptoitujen oman äänen kuuluviin; mitä matka on merkinnyt adoptoiduille itselleen ja mitä muutoksia matka on tuonut heidän elämässään? Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat 1. Juurimatkan lähtökohdat; mikä sai lähtemään matkalle? ja 2. Matkan merkitys; itselle ja itsensä suhteessa ympäristöön? Haastattelimme kuutta kansainvälisesti adoptoitua, jotka ovat tehneet juurimatkan synnyinmaahansa ollessaan 17-25-vuotiaita. Tuloksissa kuvaamme matkaa sen valmisteluista henkilökohtaisiin jälkiprosesseihin saakka. Adoptoiduille itselleen toivoimme työstämme olevan vertaistuellista hyötyä ja tukea juurimatkan tuomien ajatusten käsittelyssä, mutta myös tuovan työkaluja matkan toteuttamiseen. Palveluntarjoajille ajattelimme työmme olevan hyödyllinen adoptiolasten ja myös adoptiovanhempien tukemiseen jälkipalvelussa sekä sen kehittämisessä. Adoptiovanhemmille,

kuten myös kaikille kansainvälisestä adoptiosta kiinnostuneille, työ tarjoaa tietoa adoptiolapsen kiinnostuksesta omiin juuriinsa ja siitä, mistä juurimatassa on kysymys.

Toinen opinnäytetyön tekijöistä on itse adoptoitu ja tutkimuksen idea nousi hänen kokemusasiantuntijuutensa pohjalta. Päädyimme tekemään työn parityönä, yhteisten tavoitteiden ja kiinnostuksen pohjalta. Molemmilla halu kansainvälisen ja monikulttuurisen ammatillisuuden kasvuun on kulkenut mukana läpi opintojen. Halusimme keskittyä näihin teemoihin myös opinnäytetyössä oman oppimisen kannalta, mutta myös kehittääksemme itsellemme tärkeimmäksi kokemaamme, kansainvälisyyteen ja monikulttuurisuuteen liittyvää työkenttää. Työelämän yhteistyökumppaniksi saimme Interpedia ry:n, jonka yksi keskeisistä toimintamuodoista on adoptiopalveluiden tarjoaminen. He pitivät aiheitamme tärkeänä ja ajankohtaisena.

2 Kansainvälinen adoptio

Adoptiota voisi karkeimmillaan kuvata orvon lapsen ja lasta haluavien adoptiohakijoiden yhdistämiseksi perheeksi, mikä on ollut adoptiotoiminnan lähtökohtana sen alkuajoista lähtien. Adoption motiivit ovat kuitenkin muuttuneet historiassa perintäoikeuden varmistamisesta ja hyväntekeväisyyden näkökulmasta (Parviainen, Heikki 2003:8-10, 16-24) nykyiseen muotoon, jossa adoption lähtökohdiksi nähdään lapsen oikeuksien ja edun toteutumisen turvaaminen. Nykyisessä muodossaan adoptio eli lapseksiottaminen on oikeudellinen prosessi, jossa uusi perheside muodostetaan adoptoitavan ja adoptoivien/adoptoivan välille juridisesti (ks. esim. Parviainen 2003: 7).

Juridisuutensa vuoksi prosessin vaiheissa ovat mukana eri tahojen viranomaiset kotimaassa ja kansainvälisessä adoptiossa myös kohdemaan viranomaiset, jotka kartoittavat adoptiohakijoiden kyvyn huolehtia lapsesta ja varmistavat lapsen edun toteutumisen prosessin kaikissa vaiheissa. Tämä tekee prosessista julkisen vaikka se yleisesti koetaan äärimmäisen henkilökohtaisena adoptiovanhemmille, lasta luovuttaville biologisille vanhemmilla ja adoptiolapselle. Lapsen kannalta adoptio on luovuttavissa maissa osa lastensuojelutoimintaa, jolla viimeisenä keinona lapsen etu ja hyvinvointi varmistetaan sijoittamalla lapsi ulkomaille. Haagin yleissopimuksen lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisessä lapseksiottamisasioissa (Haagin sopimus 1993) mukaisesti lapselle tulisi löytää ensisijaisesti koti syntymämaasta ja vain jos, kotia ei löydy ja lasta uhkaa pitkä laitospelämä, lapsi voidaan vapauttaa kansainväliseen adoptioon. (Peltoniemi-Ojala, Maarit 1999: 37; Interpedia ry. 2013.)

Rajoja ylittävässä adoptiossa kyse on kansainvälisestä adoptiosta ja kuten Parviainen (2003: 7) toteaa; *”suurimmassa osassa kansainvälisiä adoptioita luovuttajamaa on kehitysmaa, ja vastaanottajamaa läntinen teollisuusmaa”*, joka kuvaa osittain kansainvälisen adoption toiminnan kiistanalaista kysymystä länsimaiden ja kehitysmaiden välisestä vallanjaosta. (Parviainen

2003: 7; Helo, Anna-Mari 2006: 13.) Lapsia kansainväliseen adoption luovuttavia maita on yli 100, joista 15 maata (Etelä-Korea, Columbia, Ukraina, Haiti, Vietnam, Intia, Kazakstan, Filippiinit, Thaimaa, Puola, Brasilia, Kiina, Venäjä, Etiopia ja Guatemala) lähettää vuosittain merkittäviä määriä lapsia adoptioon (Snelman, Peter 2012: 7-27).

Vaikka adoption keskeisenä tarkoituksena on turvata ensisijaisesti lapsen etua, on siinä huomioitava, että kysymys on lapsen liikuttamisesta rajojen yli. Tämä tarkoittaa, että riski väärinkäytölle on suuri. Väärinkäytön riskien minimoimiseksi ja adoptiotoiminnan yhtenäistämiseksi on rakennettu kansainvälisiä sopimuksia, jotka toimivat kansainvälistä adoptiotoimintaa harjoittavien maiden ohjenuorina ja raameina valtioiden omille asetuksille adoptiosta ja sen toimintamuodoista. (Parviainen 2003: 7.) Kaikki eivät kuitenkaan ole sitoutuneita näihin sopimuksiin, jonka vuoksi väärinkäyttöä on olemassa.

Kansainvälisen adoption väärinkäyttöä on ilmennyt räikeimmin luonnollisten ja ihmisten aiheuttamien katastrofien jälkeisessä humanitaarisessa työssä. Näissä yhteyksissä lasten evakointi ja kuten Bergquist, Ja Sook Kathleen (2012: 43-54) muotoilee ”pelastaminen” on enemmänkin lain ja poliittisen toiminnan kilpailua eikä niinkään lapsen hyvinvoinnin varmistamista. Syrjäytyneet lapset määritellään ”orvoiksi” adoption toteutumiseksi ennen kuin ehditään selvittää lapsen todellista tilannetta tai lapsia on pyritty yhdistämään uudelleen heidät omien vanhempien tai suvun kanssa. Räikeämpi tapauksia näistä ovat muun muassa USA:n operaatio Babylift 1970-luvulla, Aasian tsunamien jälkeiset adoptiot vuonna 2004 ja Ranskan Zoe’s Ark-operaatio Sudanista ja Chadista vuonna 2007 (ks. Bergquist 2012: 43-54). Nykyään pyritään kartoittamaan paremmin katastrofin (luonnon tai ihmisen aiheuttama) jälkeen lasten todellinen tarve ja kansainväliseen adoptioon sijoittaminen perustellaan, mutta katastrofin jälkeinen nopea reaktio ja halu auttaa on yhä sidonnainen hyväntekeväisyysnäkökulmaan (Kumpumäki, Tuula 2010).

2.1 Suomen kansainvälisen adoption historiaa

Suomen adoptiohistoriassa *Laki ottolapsista ja Asetus lapseksiottamisesta ja ottolapsisuhteen purkamisesta tehtävästä ilmoituksesta* ovat ensimmäisiä adoptiota koskevia säädöksiä, vuodelta 1925. Kansainvälistä adoptiota koskeva ensimmäinen säädös Suomessa, *Laki eräistä kansainvälisluontaisista perheoikeudellisista suhteista*, laadittiin vuonna 1929. Lain mukaan kansainväliseen adoptioon lähettäminen ja adoption vastaanottaminen tapahtui oikeusministeriön luvalla. Adoptio oli heikko adoptio ja pohjoismaiden yhteinen sopimus vuonna 1931 (Sops 21/1991, avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskeva sopimus) määrittä adoption vahvistamisesta lapseksiottajan kotimaassa ja sen lainsäädännöllä. Heikolla adoptiolla tarkoitetaan adoptiotapaa, joka katkaisee perhesuhteen biologiseen perheeseen vain osittain ja adoptio on mahdollista purkaa, jos se on lapsen edun mukaista ja perusteltua. Sidos biologiseen

perheeseen ja sukulaisiin säilyy ainakin laillisesti ja lapsella on perimisoikeus biologisiin vanhempiin. Vahva adoptiotapa taas katkaisee adoptoitavan siteen biologiseen perheeseen laillisesti ja se on purkamaton. Vahvassa adoptiossa adoptoitu saa myös adoptioperheessään laillisesti saman aseman kuin adoptioperheen biologiset jälkeläiset. Näillä adoptiotavoilla kuvataan adoption sidonnaisuutta adoption vahvistamisen jälkeen. Vahvan adoption periaatetta alettiin suosia muissa valtioissa 1950-luvulla ja Suomessa siitä säädettiin laissa 1980 ottolapsilain uudistuksen myötä. (Interpedia ry. 2013; Parviainen 2003: 7, 25-28.)

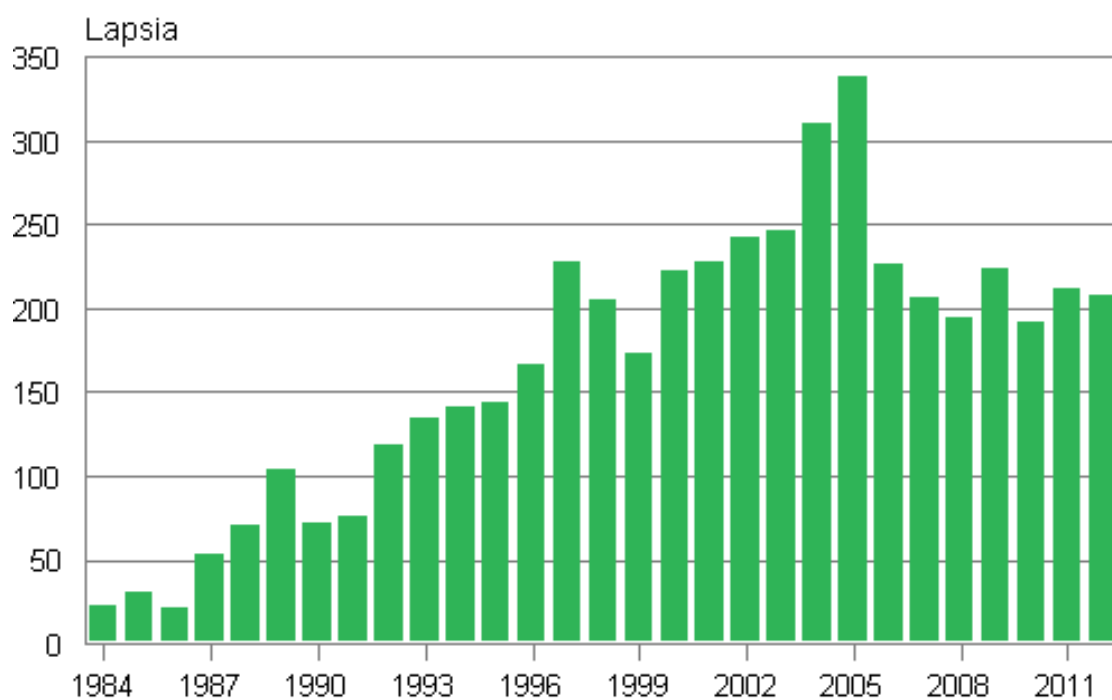
Kansainvälinen adoptiotoiminta alkoi aktivoitua Suomessa kotimaisen adoption vähennyttyä merkittävästi 1970-luvulla. Vielä 1970-luvulla tapahtui satoja kotimaisia adoptioita, mutta lapsia lähetettiin myös kansainvälisen adoptioon, enimmäkseen Ruotsiin ja Tanskaan. Kansainvälinen adoptio Suomesta loppui vielä samalla vuosikymmenellä, mutta kotimainen adoptio jatkui vähentyen vuosi vuodelta. Kotimaisten adoptoitavien lasten vähenemiseen vaikuttavana tekijänä oli muun muassa 1970 voimaan astunut aborttilaki, joka vaikutti syntyvyyteen merkittäväällä tavalla abortin tullessa mahdolliseksi. Samalla vuosikymmenellä asetetut yhteiskunnalliset tuet ja sosiaalipalvelut, kuten päivähoitolaki ja elatusapu, mahdollistivat vähävaraisten sekä yksinhuoltajien selviytymistä taloudellisesti. Yhteiskunnassa alettiin myös hyväksyä avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia, mikä vaikutti adoptioon luovutettujen lasten määrään. Suomessa luovutetaan nykyään hyvin vähän lapsia kotimaiseen adoptioon ja adoption odotusaika vaihtelee 4-5 vuoteen. Perheen sisäisiä adoptioita laskematta, kotimaisia adoptioita on noin 40-50 vuodessa. (Interpedia ry. 2013; Parviainen 2003: 8-10; Peltoniemi-Ojala 1998: 21-23.)

Vuonna 1985 tuli voimaan laki kansainvälisestä lapseksiottamisesta, joka vauhditti vuosittaista kansainvälisten adoptioiden määrää. Kansainvälisellä kentällä adoptiotoiminnassa alettiin nähdä lapsen etu ensisijaisena adoptionhakijoiden tarpeiden ja halujen yli (Ottolapsineuvonta 1998:2). Tämän myötä toiminnan tärkeimmiksi lähtökohdiksi muodostuivat Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) lasten oikeuksien yleissopimus (1989) ja sen lapseksiottamista koskevat määräykset sekä Haagin yleissopimus lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisessä lapseksiottamisasioissa (Haagin sopimus 1993). Kansainvälisillä sopimuksilla pyritään turvaamaan adoption lainmukainen toteutuminen ja estämään lapsikauppaa ja laitonta adoptiotoimintaa. Suomi liittyi vuonna 1997 Haagin yleissopimukseen koskien lasten suojelua ja yhteistyötä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa. Samalla Suomen ottolapsilakiin tehtiin sopimuksen mukaisia muutoksia. Sitä edeltävänä vuonna 1991 Suomi liittyi YK:n lasten oikeuksien yleissopimukseen, jossa on paljon olennaisia lähtökohtia myös adoption näkökulmasta. (Ottolapsineuvonta 1998: 1; Parviainen 2003: 23.)

Kansainvälinen adoptio on määrällisesti pientä Suomessa ja kehittämisessä seurataan muiden maiden jalan jälkiä. Adoptiolaki uudistettiin kokonaisuudessaan vasta 2012, joka perustui lain

saattamiseen Euroopan neuvoston yleissopimuksen 2008 mukaiseksi. Yleissopimuksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa Euroopan jäsenvaltioiden ja yleissopimukseen liittyneiden valtioiden adoptiota koskevaa lainsäädäntöä ja adoptiomenettelyä. Suomessa lain uudistuksen yleiseksi ja ensisijaiseksi tavoitteeksi on määritelty lapsen edun toteutumisen edistäminen sekä adoptiotoiminnan yhdenmukaistaminen kotimaisessa ja kansainvälisessä adoptiossa. (HE47/2011.)

Adoptiotoiminta Suomessa on kasvanut jokseenkin tasaiseen tahtiin vuoteen 2003 asti seurausten kansainvälisiä tilastoja. Kansainvälinen adoptio maailmanlaajuisesti kasvoi vuosien 1998 ja 2004 välisenä aikana 43 %. Näinä vuosina lapsettomien parien halu saada lapsia kasvoi ja kansainväliseen adoptioon luovutettavien lapsien määrä vastasi tähän tarpeeseen. Kasvuun vaikuttava tekijä on ollut Kiina, joka lähettävänä maana on yhä merkittävä; huippuvuonna 2005 se luovutti yksistään 14 496 lasta kansainväliseen adoptioon. Ja vaikka luvut ovat laskeneet 60 % 2005 ja 2009 välisenä aikana, (vuonna 2010 vain 5471) Kiina on yhä eniten lapsia kansainväliseen adoptioon luovuttava maa. Huippuvuonna 2004 vuosittainen adoptio kansainvälisellä tasolla ylsi 45,000:n. (Snelman 2012: 7-27.) Myös Suomessa tehtiin huippumääriä kansainvälisiä adoptioita vuosina 2004 (312 adoptiota) ja 2005 (338 adoptiota), jonka jälkeen kansainvälisen adoption määrä laski hiukan alemmaksi kuin ennen huippuvuotia. Esimerkiksi vuonna 2002 kansainvälinen adoptio toteutui 243 kertaa, kun luvut 2005 jälkeen ovat olleet noin 200 adoptiota vuodessa aina vuoteen 2012 asti (Kuvio 1.). Vuoden 2014 alussa kansainvälisesti adoptoitujen kokonaismäärä Suomessa oli arviolta 4390. (Suomen virallinen tilasto Adoptiot (SVT) 2012.)

Kuvio 1: Ulkomailla syntyneiden adoptiot Suomen 1984- 2012 (SVT 2012.)

Adoptiotoiminnan globaalin huipun jälkeen adoptioluvut alkoivat laskea ja vuonna 2010 kansainvälisiä adoptioita tehtiin maailmassa enää alle 30,000. Arja Hyvösen (2011: 9) mukaan lukujen vähenemiseen vaikuttivat lähettävien maiden lastensuojelutyön kehittyminen sekä se että, kansainvälisesti adoptiotoimintaa suoritettiin valvotummin ja kansainvälisiin sopimuksiin sitoutuen, mikä vähensi joidenkin maiden adoptiotoimintaa. Esimerkiksi Kiinassa tehtiin uudet vaatimukset adoptionhakijoista; hakijoiden tulee olla heteroseksuaali pariskunta, jotka ovat olleet naimisessa ainakin 2 vuotta. Tämän pyrkimyksenä oli estää yksinhakijoiden adoptiot, joiden epäiltiin olevan samaa sukupuolta olevan kanssa suhteessa. Snelman (2012: 24-25) nostaa esille myös poliittiset vaikutukset, sillä moni Euroopan valtio halusi liittyä Euroopan Unioniin, joka vaati merkittäviä toimenpiteitä muun muassa lastensuojelutyön kehittämiseen. (Snelman 2012: 7-27.)

2.2 Adoptiotapahtuma lapsen edun toteutumista takaamassa

Adoptiotapahtuman keskeisenä tehtävänä on toteuttaa aikaisemmin ilmi tuotu lapsen etu ja prosessi etenee aina adoptiolain ehdoilla. Prosessi on pitkä ja raskas adoptionhakijoille, mutta myös adoptiolapselle, joka odottaa mahdollisesti laitoshoidossa tai sijaisperheessä pääsyä uuden perheen luokse (ks. tarkemmin 3). Adoptiotapahtuma kokonaisuutena kuvaa kaikkia sen prosesseja eri osapuolten oikeuksia ja vastuita: adoption hakijoiden, adoptoitavan lapsen ja hänen biologisen perheen sekä adoptioprosessia ohjaavan ja valvovan tahon näkökulmasta. Käymme seuraavaksi läpi millaisena adoptioprosessi näyttäytyy Suomessa ja miten prosessin eri vaiheissa otetaan huomioon lapsen edun toteutuminen. (Parviainen 2003: 8; Helo 2006: 5; Interpedia ry. 2013.)

Haagin adoptiota koskevan sopimuksen mukaisesti Suomen adoptiolautakunta toimii adoptioasioiden keskusviranomaisena, joka hoitaa sopimuksen alaiset tehtävät. Adoptiolautakunnan yleistehtävänä on adoptiotoiminnan kehittäminen, valvominen ja ohjaaminen yhteistyössä adoptiopalvelunantajien kanssa. Se hyväksyy kansainvälisen adoptiopalvelun antajat Suomessa ja heidän yhteistyötahot lähettävissä maissa sekä valvoo näiden toimintaa. Lautakunta, tarkemmin sen lupajaosto, käsittelee ja myöntää adoptioluvan adoptionhakijoille. Suomen adoptiolautakunta siirtyi 2012 lakiuudistusten myötä sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviraan. (Adoptiolautakunta 2013; Valtioneuvoston asetus adoptiosta 2012: luku 3.)

Adoptiolautakunnan hyväksymät ja toimivallan saaneet kansainvälisen adoptiopalvelun antajat Suomessa ovat Helsingin kaupungin sosiaalilautakunta, Interpedia ry. ja Pelastakaa Lapset ry. Adoptiopalvelun antajat huolehtivat kansainvälisten adoptioiden käytännön prosesseista yhteistyössä adoptiolautakunnan hyväksymän ukomaalaisen palveluntarjoajan kanssa. Palvelunantajat, yhteistyössä kohdemaan yhteistyötahon kanssa, yhdistävät kansainväliseen adop-

tioon asetetulle lapselle sopivaksi katsotut adoptionhakijat, toimittavat tarvittavat asiakirjat ulkomaille ja ilmoittavat adoptiosta tarvittaville tahoille sen vahvistamiseksi. (Helo 2006: 17; Interpedia ry. 2013; Pelastakaa Lapset ry. 2013.)

Adoptiotapahtuman kokonaisprosessi alkaa lakisääteisellä adoptioneuvonnalla, joka on adoption edellytys. Neuvonta on maksuton niin kotimaista kuin kansainvälistä adoptioprosessia aloittaessa. Adoptioneuvonnan keskiössä on sosiaalityöntekijä eli adoptioneuvonnan antaja, jonka ensisijaisena tehtävänä on ajaa lapsen etua adoption kaikissa kysymyksissä ja varmistaa hakijoiden edellytykset adoptiovanhemmiksi. (Adoptiolaki 22/2012: § 21-22; Interpedia ry. 2013; Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.) Saadakseen kokonaisavaltaisen kuvan adoptionhakijoiden valmiudesta vanhemmuuteen ja täyttävätkö he Suomen lain edellyttämät kriteerit kansainväliseen adoptioon, adoptioneuvonantaja käy läpi teemoittain hakijoiden taustatiedot, joihin sisältyy muun muassa ikä, sosioekonominen tilanne, terveys, henkilöhistoria, perhesuhteet, kasvatusasenteet ja mahdollinen lapsettomuustausta ja sen hoidot. Palvelunantajilla sekä lapsen luovuttavalla maalla on myös omat ehdot adoptoijista; osa luovuttavista maista ei hyväksy yksin adoptoivia ja osa määrittelee vanhempien iän tai avioliiton keston tarkemmin. (Adoptiolaki 2012; Peltoniemi-Ojala 1999: 28-29, 40-41; Interpedia ry. 2013.)

Usein puhutaan adoptiovanhemmuuden erityislaatuisuudesta, sillä adoptiohakijoihin kohdistuu tiettyjä vaatimuksia, jotka heidän tulee täyttää. Kaikki vaatimukset liittyvät lapsen etuun; varmistetaan, ettei lapseen kohdistu adoption aikana tai sen jälkeen vanhempien osalta traagisia muutoksia ja että he ovat henkisesti ja fyysisesti voimissaan kohtaamaan lapsen ja adoption tuomat haasteet. Terveystilan on oltava todistetusti hyvä, jotta se ei olisi menetyksen uhkana lapselle, joka on käynyt mahdollisesti jo useita menetyksiä läpi. Samalla tavalla vanhempien tulee olla taloudellisesti tasapainossa ja kasvuympäristön suotuisa lapsen kasvuun. Perhe- ja muiden sosiaalisten suhteiden kohdalla tarkasteltavana on suhteiden laajuus ja merkityksellisyys hakijoille sekä lähipiirin suhtautuminen adoptioon ja tulevaan lapseen. (Peltoniemi-Ojala 1999: 24, 40-41, Interpedia ry.) Saavatko hakijat tarvittaessa tukea sosiaalisesta piiristään adoptioprosessin haastavina aikoina ja adoption jälkeisessä elämässä lapsen kasvatuksessa? Hakijoiden lähipiirit ovat adoption jälkeen merkityksellinen osa myös adoptiolapsen elämää. Läheisten, isovanhempien ja muiden hakijoiden sosiaalisen piirin haastattelemisen ja osallistaminen voisi olla tulevaisuudessa olennainen osa hakijoiden neuvonnanantoa ja taustojen selvittämistä.

Uudessa adoptiolaisissa vanhempaan lakiin verrattuna määritellään tarkemmin adoptiohakijoiden ikä; yläikäraja on 50 vuotta ja adoptoijan ja adoptoitavan ikäero on asetettu minimissään 18 vuotta ja enimmillään 45 vuotta (Adoptiolaki 22/2012: 1§7). Adoptionhakijoiden iän määrittelyminen perustuu siihen, että halutaan turvata adoptiolapselle vanhemmat, jotka ovat vastuussa lapsen huolenpidosta, kasvatuksesta ja eläuksesta vähintään lapsen itsenäis-

tymiseen asti. Vanhemmilla tulee lisäksi olla voimavaroja kohdata adoption tuomia haasteita ja osata tukea lasta oikealla tavalla läpi hänen kehityksen. (Ottolapsineuvonta 1998: 15-19.) Asetus ikäerosta antaa myös adoptiolautakunnalle päätösvallan lapsen iän määrittämisestä adoptioluvassa. (Adoptiolaki 2012; Peltoniemi- Ojala 1999: 28-29; Interpedia ry. 2013.)

Arvioinnin ohella hakijat saavat myös valmennusta tulevaan adoptiovanhemmuuteen. Valmennus adoptiovanhemmuuteen kansainvälisen adoption erityispiirteitä huomioon ottaen tuo näkyväksi, mitä lapsen taustalla voi olla ja miten se vaikuttaa lapseen ja vanhempana olemiseen. Tapaamisten ja taustatietojen perusteella adoptioeuvonnanantaja kirjoittaa neuvonnan päätteeksi perustellun kotiselvityksen, joka on keskeinen asiakirja adoptiolupaa haettaessa niin adoptiolautakunnalle kuin kohdemaan viranomaisille. Valtioneuvoston asetuksessa adoptiosta 3§:n mukaisesti;

”Selvityksessä on käytävä ilmi, onko adoptioeuvontaa annettu siten kuin adoptiolain 4 luvussa säädetään”. Kotiselvityksessä on asetuksen 3 §:n mukaisesti tultava ilmi 1) hakijan henkilöllisyys, 2) syyt, joiden vuoksi hakija tahtoo adoptoida lapsen, 3) hakijan tausta, perhesuhteet ja muu sosiaalinen ympäristö ja hänen taloudellinen tilanteensa ja 4) hakijan ja hänen perheensä terveydentila ja siihen vaikuttavat tekijät.

Palvelunantajat voivat antaa yksityiskohtaista tietoa kotiselvityksen kirjaajalle siitä, mitä kohdemaiden edellytysten mukaisesti kotiselvityksessä pitää käydä ilmi. Adoptioeuvonnan kesto vaihtelee suositellusta kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen, riippuen hakijoiden tilanteesta, asuinalueesta ja siellä vallitsevasta kysynnästä adoptioeuvontaa kohtaan. (Interpedia ry. 2013; Valtioneuvoston asetus adoptiosta 202/2012; Peltoniemi-Ojala 1999: 58-59.)

Palveluntarjoaja ohjeistaa hakijoita adoptioluvan hakemuksen tekemisessä ja toimittaa hakemuksen tarvittavine liitteineen adoptiolautakunnalle. Vuonna 2009 adoptiohakemuksia tehtiin 381, joista 165 oli aikaisemman hakemuksen voimassaolon pidentämistä sillä adoptiolupa on voimassa kaksi vuotta kerrallaan (ks. Suomen kansainvälisen lapseksiottamisasioiden lautakunta - toimintakertomus 2009: 13-16). Tämä kuvaa jollain tasolla myös adoptioprosessin kestoa vaikka lupa olisi jo olemassa. Samoin se tuo esille sen todellisuuden, että kysyntä eli hakijoiden määrä on paljon suurempi kuin tarjonta eli adoptioon asetettujen lasten määrä, mikä saattaa altistaa adoptiotoiminnan väärinkäytölle. Tällainen epätasapaino houkuttelee kansainvälisellä adoptiokentällä taloudellisiin voittoihin ja asettaa adoptiojärjestöt kilpailuun adoptiolapsista; kuka saa eniten lapsia luovutettavaksi ja millä keinoilla.

Adoptiolain 44§ mukaisesti adoptiolautakunta voi myöntää adoptioluvan, jos lain 41§ mukaisesti adoption edellytykset täyttyvät ja hakijalle on annettu adoptioeuvontaa ja hakija saa

kansainvälistä adoptiopalvelua. Uuden adoptiolain (6§ ja 7§) ikärajoitusten mukaisesti lautakunta saattaa asettaa adoptiolupaan lapsen ikää koskevia ehtoja (Adoptiolaki 22/2012, 45§), jos hakijoiden ikä tai perheessä jo olevien lasten ikä rajoittaa adoptoitavan lapsen ikää. Adoptiolain 49§:n mukaisesti niin adoptionhakija kuin adoptioevonnan antaja ja palvelunantaja ovat velvollisia ilmoittamaan, jos adoptionhakijan elämäolosuhteet muuttuvat olennaisesti luvan voimassaolonaikana. Elämään vaikuttavilla olosuhteilla tarkoitetaan esimerkiksi muutoksia työolosuhteissa, parisuhteessa tapahtuvia kriisejä tai vakavaa sairastumista. Adoptioprosessin automaattisesti keskeyttävä muutos on hakijan raskaus, joka on myös yleisin syy (50 %) adoptioprosessin keskeytymiseen (Timonen, Maria Piritta 2006:63). (Adoptiolautakunta 2013; Adoptiolaki 22/2012; Interpedia ry. 2013.)

Lautakunnan luvan saamisen jälkeen, palvelunantaja lähettää asiakirjat hakijoiden toiveiden mukaiseen kohdemaahan. Adoptiovanhemmilla on ja saakin olla odotuksia adoptiolapselta, mutta on otettava huomioon, että adoptiossa ollaan liikkeellä ensisijaisesti lapsen etua ajatellen. Adoptiolapsella on aina menneisyys perheeseen tullessaan, biologisten vanhempien perimä, oma etninen tausta ja kulttuuri, jotka kantautuvat läpi elämän. Pitkä toivomuslista lapsesta johtaa adoptioprosessin pitkittymiseen tai jopa estää sopivien vanhempien löytymistä tietyille lapselle. Yleisesti toiveet liittyvät adoptiolapsen ikään; usein toivotaan mahdollisimman pientä lasta, vaikka kansainvälisessä adoptiossa juuri vauvaikäiset ovat ne, joita sijoitetaan enemmän kotimaissaan (Ottolapsineuvonta 1998: 21). Toinen yleinen toive liittyy adoptoitavien lasten määrään; halutaanko adoptoida yksi lapsi vai sisarukset vai useampia sisarusia. (Peltoniemi-Ojala 1999: 45-48; Interpedia ry. 2013.)

Kun kohdemaata, josta lapsi luovutetaan, on vastaanottanut hakijoiden asiakirjat, alkaa odotus lapsen nimeämisestä tuleville adoptiovanhemmille. Hakemus käsitellään kohdemaan lakien ja käytäntöjen mukaan ja päätösvalta lapsen sijoittamisesta juuri kyseiseen perheeseen on kohdemaan viranomaisilla. Kohdemaissa toimii keskusviranomainen niissä maissa, jotka toimivat Haagin sopimuksen mukaisesti (esimerkiksi Etelä-Afrikka, Intia, Kenia, Thaimaa). Maissa, jotka eivät ole ratifioineet Haagin sopimusta (esimerkiksi Etiopia, Venäjä, Ukraina), toimii jokin muu adoptiokeskus, joka ohjaa ja valvoo toimintaa. Kontaktimaiden adoptiopalvelunantaja huolehtii hakijoiden asiakirjojen eteenpäin viemisestä ja yhteistyöstä kohdemaan viranomaisten kanssa. Mahdollisesti hakemuksen etenemisestä informoidaan palvelunantajaa, joka pitää hakijoita ajan tasalla saatujen tietojen mukaan. (Interpedia ry. 2013; HE47/2011.)

Adoptioprosessi alkaa konkretisoitua, kun vanhemmille nimetään lapsi ja he saavat lapsiesityksen. Lapsiesityksessä on kaikki tiedot mitä palvelunantaja on saanut kohdemaan yhteistyötaholta. Se sisältää lapsen taustatiedot, terveystiedot ja valokuvan lapsesta. (Interpedia ry. 2013.) Adoption vahvistaminen tapahtuu yleensä lapsenhakumatkalla kohdemaassa ennen perheen palaamista Suomeen. Koska adoptio on toteutunut lautakunnan luvalla, adoption

vahvistus hyväksytään myös Suomessa. Osassa kohdemaan viranomaiset haluavat, että sijoituksesta tehdään ensin selvitys, jonka pohjalta he voivat vahvistaa adoption. (HE47/2011). Tällöin neuvonantaja tekee seurantaraportin perheestä, joka toimitetaan palvelunantajan kautta kohdemaan viranomaisille. Palvelunantaja on lain mukaisesti vastuussa ulkomailla vahvistetun adoption ilmoittamisesta adoptiolautakunnalle ja väestöjärjestelmään sekä Suomessa vahvistetun adoption ilmoittamisesta ulkomaalaiselle palvelunantajalle ja adoptiolautakunnalle (Valtioneuvoston asetus adoptiosta 2012: 65/14).

2.3 Adoption jälkeinen tuki

Adoptiotutkimukset, adoptioperheet ja -lapset sekä adoptiotyö itsessään ovat osoittaneet ettei adoptio sinällään riitä takaamaan lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tämän vuoksi adoption jälkeiset palvelut ja tuki ovat erityisen tärkeitä (Pärssinen-Hentula, Irene 2009: 17). Interpedia ry:n määritelmän mukaan adoption jälkeisiä palveluita ovat muun muassa jälkiseuranta, yhteiskunnan tarjoamat palvelut lapsiperheille sekä adoptiotoimijoiden järjestämät tukipalvelut, jotka on tarkoitettu adoption kaikille osapuolille. Vaikka yhteiskuntapoliittisesti käydään keskustelua jälkipalvelutyöstä, kysymykset kustannuksista ja resursoinnista tuntuvat olevan ylitsepääsemättömiä. On myös pohdittava sitä, kuinka olennaisiksi jälkipalvelut muodostuvat tulevaisuudessa, kun kohdemaat luovuttavat enenevässä määrin adoptioon erityistarpeisia lapsia ja aikuisiän saavuttavia adoptoituja on yhä enemmän, jotka ovat ilmaisseet tarpeensa tukipalveluille. (Pärssinen-Hentula 2009: 17-34.)

Lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi on tärkeää tukea adoptiovanhempia kasvatustyössään ja adoption tuomien haasteiden kohtaamisessa. Marja-Leena Lehdon (2008: 73-80) tekemässä pro gradu-työssä, vanhemmat tuovat näkyväksi niin julkisen kuin kolmannen sektorin palvelujen riittämättömyyden ja alueellisen epätasa-arvoisuuden pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Tutkimuksissa on tullut näkyväksi, ettei julkisissa palveluissa ole tarpeeksi erityisosaamista adoptiolasten tai -perheiden tukemiseen ja kohtaamiseen, ja vanhemmat joutuvat toimimaan itse asiantuntijoina palvelukentällä.

Rauma, Kerstin (2006) sekä Pärssinen-Hentula (2009) tuovat esille palveluantajien adoptiota koskevan tietotaito -tason tärkeyden ja korostavat sosiaali- ja terveystieteiden, opettajien ja muiden adoptioperheiden kanssa toimivien kouluttamisen tärkeyttä adoptioasioissa. Tätä on pyritty edistämään jo 1998 alkaneella adoptiokuraattoritoiminnalla adoptiopalvelunantajien, Pelastakaa Lapset ry, Interpedia ry ja Helsingin kaupungin sosiaalivirasto yhteistoiminnasta. Adoptiokuraattoritoiminnan tarkoituksena on auttaa, tukea ja neuvoa adoptiovanhempia ja adoptiolapsia, adoptioprosessissa jo olevia ja sitä harkitsevia, sekä kouluttaa ja antaa tietoa ammattilaisille, jotka kohtaavat työssään adoptioperheitä tai -lapsia. (Adoptioperheet ry. 2013). Uusin pyrkimys edistää vanhempien ammatillisen tuen saamista julkis-

sa palveluissa oli vuosina 2007-2009 toteutettu VAHKE-hanke (Valtakunnallinen adoptio-osaamisen kehittämishanke), jonka tuloksena syntyi suositus vahvistaa adoptio-osaamista julkisissa palveluissa (Pärssinen-Hentula 2009: 19).

Jälkipalvelun osalta Adoptio-laissa on kirjattu 25§ kohta adoptio-neuvonnasta adoption jälkeen ja siitä on vastuussa kunnallinen sektori. Kuntien järjestämä adoptio-neuvonta jatkuu adoption vahvistamisen jälkeen eli lapsen tultua perheeseen, tuki- ja seurantavaiheena, puolesta vuodesta viiteen vuoteen (Väinälä 2007: 13). Neuvontaa antava sosiaalityöntekijä vierailee adoptio-perheen luona ja arvioi sijoituksen onnistumista ja mahdollisen tuen tarvetta. Arvion perusteella tehdään jatkosuunnitelmia ja kartoitetaan tuen antamisen eri muodot. Seurantareportissa neuvonnan antaja kuvaa lapsen ja perheen keskinäistä sopeutumista, lapsen kehitystä, terveyttä ja sopeutumista uuteen elinympäristöön (Väinälä 2007: 13). Raportti lähetetään adoptiopalvelunantajien kautta lapsen lähtömaahan, jossa viranomaiset tarkastelevat sijoituksen onnistumista. Kohdemaan vaatimuksista riippuen, perheet myös itse kirjoittavat raportteja lapsesta ja hänen kehityksestään ja liittävät valokuvan ulkomaalaiselle palvelunantajalle. Nämä raportit voivat olla saatavilla lapsen mahdolliselle biologiselle perheelle, jotka voivat halutessaan seurata lapsen kehitystä. Kohdemaasta riippuu kuinka monta seurantaraporttia tarvitaan ja kirjoittavatko perheet raportteja vuosittain lapsen aikuisikään saakka vai muutaman raportin adoption jälkeen. (Interpedia ry. 2013; Pelastakaa Lapset ry. 2013.)

Adoptiopalvelunantajat pyrkivät kehittämään yhteistyössä muiden järjestöjen kanssa adoption eri osa-alueita, mutta rahoituksen ja resurssien puute ovat esteenä monelle kehitystarpeelle sekä niiden jatkuvuudelle. Adoptio-perheiden perustamat järjestöt, muun muassa Yhteiset Lapsemme ry. ja Adoptio-perheet ry., ovat aktiivisia yhteistyökumppaneja ja adoptiokentän kehittäjiä. Ne myös ylläpitävät tärkeitä vertaistukiverkostoja ja erilaisia vertaisryhmiä adoptio-perheille ja -lapsille (ks. Yhteiset Lapsemme ry. ja Adoptio-perheet ry.). (Pärssinen-Hentula 2009: 7-34.) Adoptiopalvelunantajista muun muassa Interpedia ry. järjestää maakohdaisia kokoontumisia adoptio-perheille ja adoptiolapsille, jotka Peltoniemi-Ojalan (1999: 57) mukaan *”ovat tärkeitä etnisen identiteetin tukemiseksi”*. Myös maaryhmät järjestävät näitä kokoontumisia, joissa voi tutustua muun muassa kyseisen maan kulttuuriin, ruokaan sekä musiikkiin ja se toimii paikkana missä adoptiovanhemmat ja adoptiolapset voivat tavata toisiaan. Osallistua voivat myös kyseisen maan adoptioprosessissa olevat tai adoptiomaata pohtivat. (Interpedia ry. 2013a.)

Adoptiopalvelunantajat ovat kehittäneet erilaisia jälkipalvelun tukimuotoja ulkopuolisten rahoitusten turvin ylläpidetyillä projekteilla sekä seuraamalla kansainvälistä kenttää adoptiotutkimuksen kehityksessä ja tuloksissa. Pelastakaa Lapset ry:n Minun elämäni -projekti (2003-2007) ja Adoptiolapselle eheämpi elämä -projekti (2006-2009) pyrkivät kartoittamaan lasten elämänkaarta ja adoptio-perheen tuen tarvetta eri elämänvaiheessa kuuntelemalla

adoptoitujen ja adoptiovanhempien kokemuksia ja kokeilemalla eri menetelmiä näiden tueksi. Projekteissa olivat mukana ohjausryhmät, jotka koostuivat Suomen adoptioasiantuntijoista ja muiden palvelunantajien edustajista. Adoptiolapselle eheämpi elämä-projektin tuloksena syntyi uusia menetelmiä ja työmuotoja jälkipalvelutyöhön, joista osa jatkuu osana palvelunantajien jälkipalvelua. Esimerkiksi Matkalla perheeksi -opas tarjoaa käytännönläheisiä ohjeita hakumatkalle ja on käytössä kaikkien palvelunantajien kautta adoptioperheille. Pelastakaa Lapset ry. tarjoaa vuorovaikutuksen tukea adoption jälkeiseen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen luomiseen lapsen ja adoptiovanhemman välillä. Juurimatkaa suunnitteleville tai harkitseville adoptoiduille aikuisille ja heidän perheelleen suunnatussa oppaassa, Matkalla adoptiolapsen synnyinmaahaan, herätellään ajatukseen, mitä juurimatka voisi olla. (Pärssinen-Hentula 2009: 5.)

Niille adoptiolapsille, jotka ovat kiinnostuneita biologisesta taustastaan, on keskiössä omien taustatietojen selvittäminen. Adoptiopalvelunantajat ovat vastuussa adoptiolain 33§ mukaisesti auttamaan adoptiolasta ja hänen lähipiiriään saamaan tietoja lapsen alkuperästä sekä synnyinmaasta ja tarpeen mukaan tukemaan ja ohjaamaan tietoja annettaessa. Laissa mainitut tiedot koskevat kaikkia adoption yhteydessä tehtyjä asiakirjoja, joita adoptiolain 92§ mukaisesti adoptioneuvonnan antaja ja palvelunantajan tulee säilyttää vähintään 100 vuotta niiden laatimisesta. Näihin tietoihin adoptiolapsella on oikeus (93§ oikeus tietojen saamiseen) päästä käsiksi maksutta, mutta muu taustojen selvittäminen on adoptiopalvelunantajien maksullista palvelua ja maksut vaihtelevat palvelun laajuuden mukaan. (Adoptiolaki 33§,93§; Interpedia ry. 2013; Pelastakaa Lapset ry. 2013.)

3 Adoptiolapsen lähtökohdat

Adoptoitava tai adoptiolapsi on lapsi, joka on jo adoptioprosessin alla. Kansainvälisellä kentällä, adoptioon päätyvillä lapsilla on hyvin vaihtelevat taustat, jotka vaikuttavat lapseen läpi koko elämän. Tämän vuoksi adoptiolapset tarvitsevat erityistä tukea niin adoptioprosessin aikana kuin myös sen jälkeen. Osa on saattanut kasvaa syntymäperheessään, kunnes perheessä tapahtuneet muutokset ovat pakottaneet luopumaan lapsesta. Adoptioon luovutetuista lapsista osa on kasvanut sukulaisten luona tai sijaisperheissä, mutta valtaosa on kasvanut syntymästään asti laitoshoidossa. On arvioitu, että 90 % adoptioon luovutetuista lapsista on kasvanut ainakin jonkin aikaa laitoshoidossa. Suomen Lääkärilehden (10/2012) katsauksen mukaan ”jokaista lastenkodissa vietettyä 3-5- kuukautta kohden, lapsen kasvu hidastuu noin kuukaudella” puutteellisen ravinnon ja mahdollisten somaattisten sairauksien ja henkisen laiminlyönnin vuoksi. Kasvu ja kognitio ovat olleet parempia niillä adoptoiduilla, jotka ovat asuneet sijaisperheissä. (Suomen Lääkärilehti 10/2012; Interpedia ry. 2013.)

Kansainvälisessä adoptiossa lapsi kohtaa ensin muutoksia omassa maassaan siirtymällä mahdollisesti paikkakunnalta toiselle tuntemattomien ihmisten mukana jättäen taakseen biologisen perheen jäsenet tai muut häntä hoitaneet henkilöt. Se, miten siirtymävaiheet ja muutokset on toteutettu ja miten lasta on muutoksiin valmisteltu, on keskeistä. Adoptioon luovutuvissa maissa on pyritty vähentämään siirtymävaiheen ongelmia valmentamalla adoptoitavia lapsia yhä enemmän ennen muuttoa uuteen maahan (Ottolapsineuvonta 1998: 8-9.)

Kaikilla adoptoiduilla yhteistä on hylkäämiskokemus (Interpedia ry.). Lapsella on taustalla yksi tai useampi erokokemus ja tavalla tai toisella jokainen adoptiolapsi on ”hylätty” lapsi ja adoptiolapsi joutuu jättämään paljon sellaista taakseen, joka jättää jälkensä lapseen. Sosiaalisten menetysten lisäksi kansainvälisesti adoptoitu lapsi kokee myös kielen, kulttuurin ja aisteihin (tuoksut, äänet, valot, värit, maku) perustuvia muutoksia. Kokemukset ovat aina lapselle raskaita, mutta niiden vaikutuksia voidaan pyrkiä vähentämään adoption jälkeisillä toimenpiteillä ja jo ennen sitä. (Kalland, Mirjam 2009: 37-38.)

3.1 Adoptiolapsen rikkonaiset taustat eheää minää rakentamassa

Kansainvälisen adoptioprosessin polku voi olla pitkä, kuten usein nykyään onkin, myös adoptoidulle itselleen. Hän on voinut elää kasvattiäidin tai useamman kasvattiäidin kanssa ennen saapumista lastenkotiin. (Hägglund, Gertrud 2000: 10-13). Ote erään adoptiolapsen tarinasta (Hägglund 2000: 11):

”Mattias on elänyt yhdessä äitinsä kanssa noin 1,5 vuotta. Mattiaksen isä on kadonnut pojan syntymän aikoihin. Äiti muutti silloin toisen miehen luokse ja sai vielä toisen lapsen. Kasvatusisä ei halunnut kuullakaan Mattiaksesta. Äiti jätti sitten pojan kasvatusäidin huostaan, missä hänellä luultavasti oli melko hyvä olla. Mutta kasvatusäitikin oli köyhä, eikä voinut antaa pojalle tarpeeksi ruokaa. Eräänä päivänä toinen kasvatusäiti tuli hakemaan pojan luokseen. Siellä Mattias sai olla kunnes hän 3,5-vuotiaana tuli Ruotsiin adoptiovanhempiansa luokse. Hyvin epäluuloinen ja alakuloinen lapsi.”

Turvallista tai lasta vahvistavaa kiinteää vuorovaikutussuhdetta äitiin tai sijaisäitiin ei siis välttämättä ole päässyt syntymään ollenkaan, mikä on merkittävä puute lapsen kasvua ja kehitystä ajatellen. Liisa Keltikangas-Järvinen (2003: 97) toteaa, että syvempien aineiden kehitykselle lapsi tarvitsee turvallisen aikuisen läsnäoloa ja lapsen mahdollisuutta kiinnittyä tähän sekä mahdollisuutta luottaa siihen, että hänen tarpeisiinsa vastataan. Risto Vuorinen (1998: 73; 97) lisää, että kiinteä varhainen ihmissuhde synnyttää pohjan elämää kantavasta voimasta myöhemmin. Luottamuksen vaikutukset näkyvät aikuisena mahdollisuutena elää tunne-elämältään eheää, pelotonta, elämää sitä itse tietoisesti johtaen.

Voi myös olla, että lapsi on päätenyt lastenkotiin jo ihan vauvana, jossa kasvuolot eivät myöskään usein vastaa lapsen kiintymykseen liittyviä tarpeita. Resurssipula pakottavaa lapset taistelemaan vähäisten hoitajien huomioista (Peltoniemi-Ojala 1999: 60-73) Lisäksi henkilökunnan vaihtuvuus on suurta, joten lapselle ei jää mahdollisuutta rakentaa ihmiseksi kehittymisen kannalta olennaista kiintymyssuhdetta (Rauma 2006: 9.) Mahdollisten rangaistusmetodien sekä aikuisten uhkaavaksi koetun käytöksen vuoksi turvalliseen aikuiseen kiinnittyminen voi olla mahdotonta. (Hägglund, Gertrud 2000: 13). Tällaiset kasvuolot ilman aikuista, johon turvautua ja muodostaa tarvittavaa kiintymyssuhdetta, vaikuttavat heikentävästi myös minäkuvan syntyyn. Nykyisin lastenkotien olosuhteet ovat kuitenkin kehittymässä parempaan ja osassa ne saattaa olla jo riittävät lapsen kehitystä ajatellen.

Keltikangas-Järvisen (2003: 103, 153-154) kuvaama ”peili”, jonka läheinen vanhempi tarjoaa omalla aktiivisella vuorovaikutuksellaan, on tärkeässä asemassa minäkuvan muodostumiselle. Vauva-ajan ylittänytkin lapsi perustaa vielä minäkuvansa toisten näkemykseen itsestä. Aikuisen vahvistaa lapsen kuvaa itsestään kertomalla minkälainen hän on. Tätä kautta hän oppii näkemään ominaisuuksia itsessään. Palautteen ei tarvitse aina olla suoraan hänelle kerrottua tai edes puheella tuotettua vaan lapsi pystyy myös sisäistämään arvioita itsestään tarkkailemalla aikuisen olemusta ja samaistumalla siihen. Samaistumisen kautta vahvistunut minäkuva luo lisäpinta-alaa lapsen itsetunnon kehittymiselle, sillä ominaisuuksistaan ja osaamisestaan saatu palaute synnyttää kuvan siitä, onko häneen liitetyt asiat hyviä vai huonoja. (Keltikangas-Järvinen 2003: 30, 123, 132, 153.)

Hägglund (2000: 16) kertoo, että joissain lastenkodeissa rangaistuksena yökasteluun, lapselta saatetaan evätä ruoan saanti. Muutenkin lapsen täytyy käyttää erityisiä keinoja (esim. mielistely), jotta voisi saada esimerkiksi aikuisen kosketusta ja hoivaa. Nämä asiat ovat ristiriidassa lapsen tervettä kasvua tutkineiden asiantuntijoiden kanssa. Esimerkiksi Kari E. Turunen (2005: 62) korostaa, että kaikenlaista lapseen kohdistuvaa arvostelua tulisi minimoida. Jotta terve suunta kehityksessä toteutuisi, lapsen erinomaisia kykyjä pitäisi ennemminkin korostaa, vaikka ne eivät aina näyttäytyisikään aikuisen silmissä perustelluilta. Keltikangas-Järvinen (2003: 30) lisää, että ulkoisilla palkinnoilla lapsen lahjominen hyvään suoritukseen saa usein kolhuja itsetunnolle, sillä vaatimuksen taso ei välttämättä kohtaa lapsen kapasiteettia tai kykyjä. Hägglundin antamien esimerkkien pohjalta lastenkodeista, ympäröivä kulttuuri voi helposti olla lapsen itsetunnon kannalta haitallinen, mutta järjestelmällisesti lapsen turvaa koettelevat elinolot ylipäättään ja tunne-elämän heilahdukset voivat myös heikentää lapsen keinoja psyyken säätelyyn (ks. esim. Erikson 1982: 241).

Asiantuntijat painottavat eheän minän kasvun ja sosiaalisen liittymisen kyvyn kehittyvän suhteessa turvalliseen aikuiseen (esim. Keltikangas-Järvinen 2003: 30), mutta Hägglund (2000:

16) nostaa ajatuksen toisten lasten merkityksestä terveelle tunne-elämän kehitykselle. Hän mainitsee, että lastenkodeissa lapset elävät usein ahtaissa ja alkeellisissa tiloissa. Tämän vuoksi he ovat jatkuvasti läheisessä kontaktissa toistensa kanssa jakaen nukkumatilan, ryömiessään lattialla ja leikkiessään. Hägglundin mukaan toisten lasten läsnäolo voi näin muodostaa turvan tunteen ja keskinäinen kanssakäyminen totuttaa ihmisten väliseen yhteyteen. Tutkittua tietoa aiheesta ei kuitenkaan ole.

Kehitystä tukevana virike- ja leikkiympäristönä lastenkodit voivat olla niin ikään hyvin vajaita ja alkeellisia; lastenkodissa oikeanlaisia, lapsen iän huomioivia virikkeitä, on usein vähän tai ei ollenkaan. Joissakin lastenkodeissa joitain leikkivälineitä saattaa olla, mutta niihin eivät lapset saa omatoimisesti koskea. Toisaalta aika myös ennen lastenkotia on saattanut olla hyvin ankaraa aikaa, eikä lapsena ololle ja leikille välttämättä ole ollut tilaa. Tästä syystä lapsen leikkitaidot voivat olla olemattomat. (Hägglund 2000: 12, 15.) Adoptiolapset ovat siis helposti jääneet vaille, paitsi leikkiä, myös sen kasvun kannalta positiivisia vaikutuksia, sillä turvallisen aikuisen lisäksi sadut ja leikki tarjoavat kasvua tukevia elementtejä.

Opettavaiset sadut esittelevät ihanteita ja rikastuttavat arvomaailmaa symbolisessa muodossa. Satujen kautta kehittyvä mielikuvitusmaailma voi toimia pakopaikkana lapselle, joka joutuu kohtaamaan hänen käsityskykyään ylittäviä olosuhteita. Minän kannalta tärkeä kielenkehitys on omiaan rikastumaan satujen ja tarinoiden kautta. (Turunen 2005: 57.) Leikin arvostaminen on myös kulttuurisidonnaista. Keltikangas-Järvisen (2003: 106) mukaan Suomessakin aikuiset usein saattavat pitää mielikuvituksellista leikkiä kehityksen kannalta merkityksettömänä. Mielikuvitus vaikuttaa persoonaan, mutta myös luovuuteen. Luovuus taas antaa työkaluja psyykkisten voimavarojen kehitykselle ja sen tasapainon ylläpitoon. Leikin puuttuminen tarkoittaa, ettei lapsi pääse kehittämään tulevaisuudelleen tärkeitä sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja tai persoonallisuuttaan.

Myös leikin ja virikeympäristön yhteyttä oppimiseen on tutkittu. Ilman mielikuvitusta on vaikea hahmottaa maailmaa ja oppia (Turunen 2005: 57). ja adoptiolasten oppimiskyvyn puute on havaittu tutkimuksissa. Ulkomailta Suomeen adoptoiduilla noin kolmanneksella on lieviä tai vakavampia oppimisvaikeuksia. Etenkin vanhemmalla iällä adoptoiduilla lapsilla vaikeasteista oppimisvaikeutta ilmenee useammin. Tutkimuksen mukaan suurin tähän vaikuttanut tekijä liittyy kiintymyssuhteeseen ja sijoituspaikkojen määrään ennen adoptiota, mutta tuloksissa mainitaan myös lastenkodin ärsykkeiden vähyys ja mahdollisuudet harjoittaa uusia taitoja. (Pirttimäki, Tuisku 2013: 5-6). Keltikangas-Järvinen (2003: 106) toteaa, että leikki ja sadut vahvistavat mielikuvitusta antaen lapselle mahdollisuuden kokeilla rooleja ja sitä kautta oppia sekä maailmasta, että itsestään.

Leikin ja turvallisen aikuisen puuttuminen, hylkäämiset ja menetykset: kaikki edellä mainittu todistaa, että adoptiolapsen varhaisissa kasvuoloissa voi esiintyä paljonkin puutteita ja kasvua haastavia tekijöitä. Turunen (2005: 59, 63) korostaakin, että varhaisina vuosina ihminen on kaikista vastaanottavaisin ympäristön vaikutteille ja kehitystä sisäisessä maailmassa tapahtuu eniten. Perusta elämälle rakentuu ensimmäisten ikävuosien aikana ja ympäristöllä on mittavat vaikutukset yksilöön, sillä ne toimivat pohjana myöhemmän elämän linjoille.

Itsetuntoa ja minäkuva korjaavia mahdollisuuksia voidaan kuitenkin katsoa olevan myös myöhemmin elämässä, mutta se vaatii luottamuksen tunteen rakentumista (Erikson 1982: 241). Hylkäämiset ja menetykset eivät myöskään automaattisesti lannista lasta. Vaikeista kasvuoloista on mahdollista ponnistaa ja selvitä hyvään elämään (Hägglund 2000: 12; Kalland, Miriam 2005: 229). Turunen (2005: 61) lisää, että jokaisen lapsen (myös biologisessa perheessä varttuneen) kasvuun liittyy jollain tavalla epätäydellisyys. Kasvattajissa kuin myös kasvuympäristöissä esiintyy enemmän tai vähemmän rajoitteita, jotka saattavat kaivautua esiin aiheuttaen ongelmia myöhemmässä elämässä. On myös huomioitava, kuinka paljon selviytymiseen vaikuttaa esimerkiksi adoptoidun synnynäiset persoonapiirteet, kuten temperamentti:

”Äiti jätti Evan kasvatusäidin hoiviin tytön ollessa vain muutaman viikon ikäinen. Äiti maksoi tytön hoidosta joitakin kuukausia, mutta sittemmin hänestä ei ole kuultu mitään. Naapurit ilmoittivat, että kasvatusäiti pahoinpiteli tyttöä ja hän pääsi kolmevuotiaana uuden kasvatusäidin hoiviin ja sai myöhemmin adoptiokodin Ruotsista. Tyttö oli toisen kasvatusäitinsä luona tavattoman aktiivinen. Hän oli oikea tarmonpesä, iloinen ja tyytyväinen. Hän selviytyi hyvin myös siitä, että joutui vielä kerran vaihtamaan ympäristöään tullessaan adoptiovanhempiansa luokse.” (Hägglund 2000:12).

3.2 Siirtyminen adoptioperheeseen ja tuki uudessa ympäristössä

Siirtymävaihe maasta toiseen tuo mukanaan vieraan ympäristön tuntemattomine kulttuureineen. Tämän läpikäyminen vaatii paljon aikaa, jolloin adoptioperheen on oltava tukena kärsivällisinä ja myötätuntoisina. Lapsen on annettava käydä läpi suruprosessi, joka vaikuttaa merkittävästi tasapainoisen suhteen luomiseen adoptiovanhempiin, mutta myös tulevaisuudessa muihin ihmisiin. Adoptiovanhempien alkuinnostuksessa tämä saattaa vaikuttaa merkityksettömältä, eivätkä he siksi välttämättä osaa huomioida tätä. Lapsen suru saattaa laueta kuitenkin arvaamattomassa tilanteessa ja se, miten surua käsitellään on tärkeää. Adoptiovanhempien tuki on tässä olennaisen tärkeä ja tarvittaessa on osattava sekä uskallettava hakea tukea myös ammattilaiselta. Pohjaton surun tunne on lapselle raskas kokemus, jos häntä ei

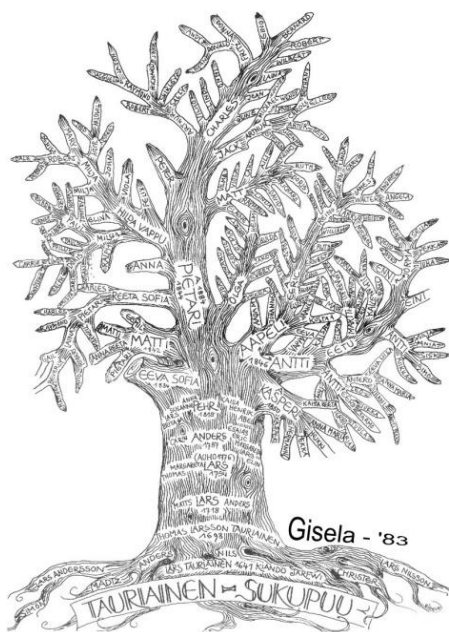
auteta selvittämään sen lähtökohtia ja ymmärtämään sen olevan normaalia. (Ottolapsineuvonta 1998: 8.)

Adoptiolasten yleisimpiä alkuoireita uuteen maahan saapuessaan ovat unensaantivaikeudet, levoton uni ja painajaiset sekä yökastelu. Lisäksi voi esiintyä syöntivaikeuksia, ruoan keräämistä ja piilottelua. Voimakkaat kiukku- ja uhmakohtaukset, takertuminen, vauvamainen käytös, syrjään vetäytyminen, apatia, oma-aloitteisuuden puute ovat myös yleisiä oireita alkuvaiheessa. Pitempiaikaisia oireita saattavat olla turvattomuuden tunne, epävarmuus, epäonnistumisen pelko (joka nousee lapsen pelosta, että epäonnistuessaan hänet hylätään taas), alhainen itsetunto, levottomuus, kontaktivaikeudet toisiin ihmisiin (Ottolapsineuvonta 1998: 9). Lapsen mielen korjatessa ulkomaailman aiheuttamia vaurioita (defenssit) hänen kykynsä liittyä toisiin voi olla rajoittunut. Nuoruudessa kaltoin kohtelu saattaa näkyä rajummin vihan tai pelkojen muodossa, jotka johtavat ongelmiin ihmissuhteissa, hyvinvoinnin pettämisenä ja yleensä kyvyttömytenä elää täyttä elämää. (Turunen 2005: 61.)

Koska adoptiolapsella myös minän kehitystä tukevat rakenteet ovat järkkyneet, adoptiovanhempien tuki lapsen erityisyyden huomioon ottaen on merkittävä. Mitä enemmän vanhempi lapsen taustoista tietää, sitä helpompi hänen on lasta tulkita ja tukea. Jotta tulkintoihin voisi vastata tarpeen vaatimalla tavalla, vanhemmalla tulee olla riittävästi myös tietoa lapsen perustarpeista ja niiden merkityksestä lapsen terveeseen kasvuun (Kalland 2005: 227, 231-233). Lilly Korpiola (2013: 10-11) tähdentää myös opettajan merkitystä terveen kasvun kannalta. Lapsen tulisi voida rakentaa luottamuksellinen ja kiinteä suhde aikuiseen, jonka kanssa hän viettää vanhempiansa jälkeen eniten aikaa. Lapsen vahvalla siteellä opettajaan, sekä opettajan ja vanhempien välisellä yhteistyöllä, esimerkiksi heikkoa itsetuntoa voidaan tukea ja rakentaa.

Koska lapsen taustasta ei välttämättä ole tietoja, taustalla olevien mahdollisten traumakokemusten vaikutusta lapseen ja hänen kehitykseensä on vaikea heti arvioida tai huomata. Rauman (2004: 9) mukaan traumojen seuraukset saatetaan huomata jonkin ajan kuluttua lapsen saavuttua adoptioperheeseen. Opas ottolapsineuvonnan antajille (1998:7-8) nostaa adoption vaikutusten keskeisimmiksi tekijöiksi lapsen kokemukset ennen lapseksiottamista sekä lapsen iän ja kehitysvaiheen lapseksiottamisen aikana. Keskeisiä ovat siirron ja muutosten valmistelu, vastaanottavan perheen mahdollisuudet ja kyvyt tukea lapsen kehitystä sekä kyky avoimesti keskustella lapsen kanssa hänen biologisesta perhetaustastaan ja lapseksiottamisesta. Viimeisenä keskeisenä tekijänä mainitaan lapsen käsitys biologisista vanhemmistaan. Avoin keskustelu auttaa lasta jäsentämään elämäntilannettaan ja tukee lapsen minäkäsityksen kehittymistä. Vanhempien ohella viranomaisten ja muiden adoptiolapsen tekemisissä olevien tulisi myös suhtautua ymmärtävästi ja arvostavasti lapsen syntyperään ja kulttuuritaustaan sekä mahdollisiin biologisiin vanhempiin.

4 Adoptoidun juuret

Kuva 1. Sukupuu

Juuri-käsite tulee suoraan kasvitieteestä, jonka yhteydessä ymmärrämme juurten tarkoittavan puun tai kasvin juuria. Käytämme juuri -käsitettä metaforisesti kuvaamaan omaa tai toisten juurtuneisuutta; *ihmisten ajatellaan usein olevan, ja he itse ajattelevat olevansa, juurtuneita paikkaan ja saavansa identiteettinsä juurtuneisuudestaan* (Malkki, Liisa 2012: 31). Tätä kuvaa parhaiten se miten rakennamme *sukupuumme* kirjaimellisesti puun- muodossa (Kuva 1.). Merkitsemme puun juuriin sen mistä olemme lähtöisin ja lehvistöön juurtemme jakautumisen saadaksemme kuvan siitä mistä olemme lähtöisin ja miten kasvu jatkuu eli saamme kuvan alkuperästämme ja sen jatkuvuudesta. Sukupuusta nousevat metaforat kuten *isänmaa* ja *kotimaa* luovat luonnollisia sidoksia ihmisen ja paikan välillä. (Malkki: 30-32.)

Monikultuurisuutta Suomessa tutkinut Anna Rastas (2007: 26-27) lisää, että juuret jo sanana pitää sisällään monta juurta muistuttaen ajatusta rihmastosta. Hänen mukaansa juurimetaphoran ei lähtökohtaisesti tarvitse rakentua perimästä tai viitata sukupolvien ketjustoon vaan yksilö voi ikään kuin kiinnittyä ja juurtua elämänsä kautta uusiin paikkoihin ja ihmisiin. Rastas mieltää juuret pääsääntöisesti sosiaalisiksi ja kulttuurisiksi, mutta ei kuitenkaan halua vähentellä perimän merkitystä. Arja Hyvösen (2011) tutkimuksen mukaan kuitenkin adoptoidun alkuperä sekä synnyinmaa voidaan nostaa merkittäväksi osaksi juuria. Hyvönen on tutkinut kansainvälisesti adoptoidun juurten sisällöllistä määrittelyä ja juurten merkittävyyttä adoptoidun kannalta. Tutkimus tuo näkyväksi, kuinka eri tahot ja ihmiset määrittelevät adoptoidun juuria.

Hyvönen (2011: 49-51, 54) toteaa, että adoptioneuvonta näkee adoptoidun juuret vahvasti biologisina ja kulttuurisina, ja ne ovat kiinteästi sidoksissa lapsen synnyinmaahan ja alkuperään. Alkuperä sitoo näin juuriin myös lapsen elinolosuhteet eli lapsen biologisen perheen elämäntilanteen sekä lähtömaan yhteiskunnallisen tilanteen. Koska Suomessa kansainvälisesti adoptoidun juuret tulevat näkyviksi useimmiten jo pelkästään ulkonäön kautta, erilaisuus nousee herkästi esille. Synnyinmaasta lähtöisin olevien juurten arvostamisen ja myönteisen korostamisen katsotaan olevan avainasemassa adoptoidun eheän itsetunnon, minäkuvan ja identiteetin kannalta. Adoptioneuvonta korostaakin adoptiovanhempien tärkeyttä juurten ylläpitämisessä ja rakentamisessa tietoon ja mielikuviin pohjaten.

Suomessa asuvat adoptiolapset korostavat enemmän biologisia juuriaan ja arvostaen tietoa biologisista vanhemmistaan ja syntymäpaikastaan. Tämä tulee esiin niin adoptiovanhempien kuin -lastenkin puheista. He kokevat, että tiedon ja juurista puhumisen kautta identiteettiä on helpompi rakentaa. Toisaalta Hyvönen (2011) muistuttaa, että toisin kuin esimerkiksi Britanniassa, Suomessa oman etnisen kulttuurinsa edustajiin tai toisiin adoptiolapsiin samaistuminen sekä muilta adoptiolapsilta saatava vertaistuki ei asuinsijainnin takia välttämättä ole mahdollista. Siksikin biologiset juuret saattavat korostua ja haastaa identiteetin muodostamista. Adoptiolapselle juuret liittyvät helposti synnyimaan ympäristöön kuten luontoon sekä omaan historiaansa, aikuistuessaan ne saavat enemmän yhteiskunnallisia, ihmiskuntien ja ihmisten välisiin suhteisiin liittyviä, piirteitä. Tutkimukseen osallistuneet adoptoidut kokevat kuitenkin eniten itsensä suomalaisiksi ja katsovat juurten sijoittuvan ensisijaisesti Suomeen. (Hyvönen 2011: 63-64, 67, 76.)

Kaikkein monimuotoisimmiksi adoptoidun juuret Hyvösen (2011: 68-78) tutkimuksessa muodostuvat vanhempien määrittelemänä. Vanhemmat nostavat esiin epävarmuuden juurista puhumista kohtaan ja juurten rakentamisen vaikeuden, sillä he kokevat lapsensa synnykkulttuurin etäiseksi ja tiedon olevan vaikeasti saatavilla. He tuovat myös esiin sen, kuinka Suomesta käsin adoptiomaasta annettu kuva voi olla hyvin negatiivissävytteinen ja yksipuolinen. Siitä huolimatta he korostavat puheissaan kulttuuriperinnön säilyttämisen tärkeyttä lapsen elämässä ja kuinka he pyrkivät tähän omalla toiminnallaan. Kaikkein näkyvimmin aineistossa nousee se, että vanhemmat eivät puhu lapsensa biologisista juurista tai niiden tärkeydestä juuri lainkaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei adoptiovanhemmat yleisesti liittäisi biologista puolta lapsensa juuriin. Hyvösen mukaan adoptiolapsen biologiset juuret voivat olla monella tapaa arka aihe, josta on vaikea puhua. Hyvönen myös pohtii, vanhemmille teettämiensä haastatteluiden kysymysten asettelua, joka saattoi jättää biologiset juuret vähemmälle huomiolle. Vanhempien puhumattomuus biologisista juurista saa helposti myös lapsen epäroimään niistä puhumista siinä pelossa, että puhe loukkaa tai väheksyy adoptiovanhempia.

4.1 Juuret ja identiteetti nyky maailman valossa

Etninen ja kulttuurinen identiteetti ovat ryhmäidentiteetin muotoja, jotka ilmentävät yksilön liittymistä ryhmiin ja ne luokitellaan sosiaalisiksi identiteetiksi (Paavola & Talib 2010: 60). Usein näitä kahta identiteettitermiä on käytetty tarkoittamaan samaa asiaa, mutta esimerkiksi sosiologiassa termit sisältävät hieman eri tulokulman (Liebkind 1994: 22). Etninen identiteetti voidaan määritellä niin, että se on tiettyyn etniseen ryhmään samaistumista kuvaava käsite ja se kattaa laajuudessaan myös kulttuurisen identiteetin. Kulttuurinen identiteetti taas kuvastaa kulttuuriseen käyttäytymiseen liittyvää yhteenkuuluvuudentunnetta. (Liebkind 1994: 22.)

Kulttuurin käsitettä voidaan tarkastella monella tapaa, mutta sosiologisen käsityksen mukaan sen katsotaan sisältävän tietyn ihmisryhmän arvoja, uskomuksia ja näkemyksiä, jotka kattavat laajempia elämän alueita ja ovat kaikille jäsenilleen yhteisiä. Kulttuurinen identiteetti tarkoittaa yksilön tiedostavaa liittymistä sellaiseen kulttuuriseen ryhmään, joka on hänelle merkityksellinen arvojen ja tunne-elämän kautta. Kulttuuri-identiteetti rakentaa osaltaan yksilön minuutta antamalla vastauksia siihen kuka hän on ja mistä tulee. (Raulo 2004: 129.)

Malkki (2012: 25) toteaa, että juurten vertauskuvaan ajatellaan sisältyvän ihmisten ja paikan välinen kiinteä side. Nyky maailmassa kuitenkin ihmiset liikkuvat jatkuvasti yli valtioiden rajojen omasta tahdostaan tai pakotettuina, esimerkiksi sotien tai muunlaisten katastrofien seurauksena. Heini Paavola ja Mirja-Tytti Talib (2010: 61, 64) muistuttavat, että sinänsä ihmisen liikkumisessa ei ole mitään uutta; ihmiset ovat liikkuneet ja vaihtaneet asuinpaikkaansa läpi historian. Heidän mukaansa kuitenkin lisääntynyt matkustelu, kansainvälisyys ja viestintävälineiden kehittyminen luo aivan uudenlaista maailmaa. Nykyinen kulutus-kulttuuri ja siitä johtuva globaali talous on lähentänyt maailmaa. Viestintävälineiden leviämien myös kolmansiin maihin on osaltaan vaikuttanut tähän prosessiin. Globaali kaupankäynti on edistänyt kulttuurien vaihtoa ja kuluttajuuden sanomaa, joka saa kaikki haluamaan samoja tavaroita ja palveluja. Tämä on teoreetikkojen mukaan mahdollistanut maiden rajat ylittävien yhteisten identiteettien muodostumista ja toisaalta hajottanut paikkoihin sidottuja kulttuurisia identiteettejä. Sosiaalisen elämän, kuten erilaisten kulttuuristen tyylien ja mielikuvien tuleminen lähemmäksi matkustelun ja median avulla on mahdollistanut yhteisten identiteettien vapautumisen kaikkialle mahdollisiksi. Hall nimittää tilannetta termillä ”kulttuurinen supermarket”. (Hall 1999: 61-62.)

Ihmisten identiteetti rakentuu yhä vähemmän sellaisella periaatteella, että he samaistuisivat vain yhteen kulttuuriseen ryhmään. Etenkin usealle nuorelle tällainen identiteetin yksilöllisen räätälöinnin mahdollisuus perustuen useampaan kulttuuriin, edustaa nykyisin identiteetin rakentamisen ehtoja. (Liebkind, Karmela 1994: 24; Paavola & Talib 2010: 63.) Hallin (1999: 9-12) perusajatus kulttuurisesta identiteetistä on, että se on aina siirtyämiin ja eroihin sidottu. Hän viittaa ajatuksella siihen, että koko identiteetin käsitettä ei tarvittaisi, jos ihminen pysyi aina aloillaan, muuttumattomassa elinympäristössään. Kysymys kulttuurisesta identiteetistä nousee keskiöön siinä vaiheessa, kun yksilö ottaa askeleen uuteen paikkaan. Näin käy huolimatta siitä, ovatko siirtymät konkreettisten paikkojen vai abstraktimpien, kuten esimerkiksi yhteiskuntaluokkien välillä. Ilmiötä Hall (1999) kutsuu kulttuuriseksi siirtymäksi, jossa yksilö joutuu väistämättä pohtimaan identiteettiään. Siirtymän seurauksena yksilö (esimerkiksi maahanmuuttaja) joutuu uudenlaiseen ympäristöön, jossa hänen identiteettinsä tulee nähdäksi normeista poikkeavuuden ja eron kautta.

Erojen päätepiisteet, joita Hall (1999) kutsuu sulkeumiksi, ovat ihmisten luomia yhteisöjä, joihin yksilön pitäisi voida samaistua (esimerkiksi kansakunnat, etniset ryhmät, poliittiset ryhmät, seksuaaliteetti) ja sitä kautta määrittää identiteettiään. Mutta samaan hengenvetoon hän määrittää sulkeumat vain keinotekoisiksi toteamalla että, kuten identiteetti, eivät yhteisötkään ole muuttumattomia vaan ne ovat aina tilapäisiä muuttaen muotoaan ajan kuluessa. Mutta, jotta politiikka tai edes identiteetin luominen olisi mahdollista, ihmisen on ollut luotava yhteisöille niin sanotut pysyvät identiteettiraamit. Globaaleista prosesseista johtuen tällaiset yhtenäiset identiteettiraamit ovat kuitenkin Hallin mukaan nykyään käyttökeltottomia tai vähintäänkin horjuneet. (Hall 1999: 12-14, 29.)

Esimerkiksi kansallinen identiteetti ei ole mikään absoluutti biologinen tekijä, joka siirtyisi geenien mukana itseemme ja jota kantaisimme syntymästä lähtien. Nykyinen kansallinen identiteetti liikkuu muutenkin aina ajatuksen tasolla ja se on rakennettu kansallisesta ideasta. Siitä, mitä merkityksiä kansakunta kansalliselle identiteetille antaa tapahtuu tarinoiden, muistojen, menneisyyden ja kuvien kautta. Yhteneväiseen kansalliseen identiteettiin liittyy aina alistamista ja vallan käyttöä, sillä yksikään kansakunta ei ole alkuperältään yhteneväinen. Useimmat läntiset kansakunnat ovat historian saatossa rakentuneet useammasta kansasta, mikä kumoo koko ajatuksen yhtenäisestä kansakunnan kulttuurista. Historiallisen perspektiivin lisäksi kansakunnan yhtenäisyyttä horjuttavaa nykyään sen koostavat eri sosiaaliset, sekä sukupuoli- ja etniset ryhmät eli ryhmät, jotka korostavat identiteetin eri puolia. (Hall 1999: 46-47, 53.)

Kaikki yllä kerrottu osoittaa, että monikulttuuristuvat yhteiskunnat ajavat väistämättä yksilön yhä erilaisiin identifikaatioprosesseihin. Tästä syystä on alettukin puhumaan transkulttuurista identiteetistä, joka ylittää kulttuurien yleisesti pidettyjä rajoja. Erilaisista taustoista tulevien kulttuuri-identiteetin rakentumista helpottaakseen nykyisessä yhteiskunnassa olisi tärkeä korostaa kulttuuri-identiteetin moninaisuutta. (Paavola ja Talib 2010: 66.) Identiteetin määrittäminen kulttuurien kautta ei ole enää yhtä yksinkertaista kuin ennen (Raulo, Marianna 2004: 130). Identiteettiin sisältyy aina myös historiallinen perspektiivi sisältäen yksilön aiemmat kokemukset siitä, mitä hän on ja mihin hän kuuluu, sulauttamalla sen nykyisyyteen ja edelleen yhdeksi jatkumoksi kohti tulevaisuutta (Hägglund 2000: 48). Verraten vanhaan pysyvään ja yhdenmukaiseen identiteettikäsitteeseen Hall (1999: 44) esittää ajatuksen nykyisestä identiteetistä, joka on yksilön itsensä eri osista rakentama, pirstoutunut avoin ja keskeneräinen.

4.2 Adoptoidun juuret identiteettiä rakentamassa

Rastas (2007: 27) mainitsee, että jollekin toisaalla olevat juuret eivät merkitse muuta kuin tiedostettua faktaa, toiselle ne voivat olla tärkeä osa identiteettiä. Yleinen ajatus kuitenkin on, että adoptiolapsen juuret identiteetin rakentamisen osana on otettava huomioon. Hyvö-

sen (2011: 98, 101) tutkimuksen mukaan sekä adoptioeuvonta, adoptiovanhemmat, että adoptoidut itse ovat sitä mieltä, että adoptoitu ei voi rakentaa kokonaista identiteettiä ottamatta huomioon juuriaan synnyinmaahansa ja omaan alkuperään.

Kuten aiemmin on nostettu esiin (3.1 & 3.2) adoptiolapsen elinolot ja muutokset ovat voineet haastaa minäkuvan ja identiteetin rakentumista kehityksen alkuvaiheilla, mutta myös tietojen vähyys sekä aukot omassa henkilökohtaisessa historiasta haastavat kasvua. Ei ole yhteistä kaavaa, jolla adoptoitu rakentaa identiteettinsä. Jokaisen identifioituminen tapahtuu yksilöllisesti, painottamalla yhteenkuuluvuutta tiettyihin ryhmiin enemmän kuin toisiin. (Hägglund, 2000: 48, 99.) Vaikeissa tilanteissa omien taustojen tunteminen voi helpottaa ja antaa rohkeutta nuorelle moninaisen identiteetin rakentamiseen (Ventelä 2013: 13). Taustatietojen ollessa heikot ja epäselvät, tai niiden puuttuessa kokonaan, identiteetin rakentaminen voi luonnollisesti vaikeutua. Tällöin on tärkeää, että adoptoitu hyväksyy epätietoisuuden ja sen, että asiat eivät välttämättä koskaan selviä. Ylipäänsä adoptiota koskevat kysymykset eivät loppuun saakka täydenny koskaan, mikä tekee adoptiosta tietyllä tapaa ikuisesti keskeneräisen prosessin. Niin adoptoitu kuin hänen vanhempansakin tulisi tämä pystyä hyväksymään, jotta tyytyväisyys elämään säilyisi. (Hyvönen 2011: 26, 101.)

Nuoruusiässä haastetta lisää kulttuurinen ja etninen identiteetti, jotka nousevat herkästi adoptoidun identiteettipohdintojen keskiöön. Identiteetti kokonaisuudessaan toimii kaksisuuntaisessa suhteessa yksilön ja muiden ihmisten välillä; vuorovaikutus ulkopuolisen maailman kanssa lisää ymmärrystä itsestä, mutta toisaalta identiteetti ja minäkäsitys muokkaavat käyttäytymistämme kohdatessamme muita. (Helkama, Klaus, Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela 2001: 361.) Adoptoidun kohdalla juuri ulkopuolisten suhtautuminen ja oletukset mahdollisesta taustasta saattavat haastaa identiteettiä. Valtaväestöstä poikkeava ulkonäkö johtaa kansainvälisesti adoptoidun kohtaamaan tilanteita, jossa häntä määritellään ulkopuolisten toimesta. (Lehtinen, Anna 3/2012: 10.)

Koskinen (2008: 55) sanoo, että vaikka adoptoitu itse ei kokisi suurempaa yhteenkuuluvuuden tunnetta synnyinkulttuuria kohtaan, ulkopuolelta tulevat määrittelyt eivät anna adoptoidun unohtaa juuriaan kokonaan. Adoptoidulla ulkopuolisten identifioiminen ja hänen oma kokemus itsestä voivat olla siis ristiriidassa keskenään. Vaikka adoptoitu kokisi olevansa itse osa nykyistä ympäristöään, toisten huomiot esimerkiksi ihonväristä kääntävät huomion yhä uudelleen havaintoon itsestä erilaisen valtaväestöön nähden. Koskisen (2008: 49) tutkimuksessa tulee ilmi, että lähes jokainen haastateltava on joutunut ulkopuolisten identifioimaksi ulkonäkönsä perusteella. Näitä adoptoituja luokiteltiin ei-suomalaiseksi siitakin huolimatta, että adoptoidut itse identifioituivat vahvasti suomalaiseen kulttuuriin.

Lisäksi ulkopuolinen määrittely pakottaa adoptoitua miettimään sitä, kuka hän oikeastaan on ja mihin kuuluu, vaikka hän ei itse olisi edes vaiheessa, jossa se on ajankohtaista (esim. lapsena) (Hägglund, 2000: 48). Adoptoidulla omien taustojen merkitys saattaa nousta esiin elämän eri vaiheissa ja korostua erilaisten elämäntapahtumien yhteydessä, esimerkiksi silloin, kun adoptoitu on itse tulossa vanhemmaksi (Lehtinen 3/2012: 10). Hägglund (2000: 97) toteaa, että ulkopuolinen maailma huomioillaan saattaa jarruttaa adoptoidun identiteetin kehitystä tai sekoittaa sitä. Aina ulkopuoliset eivät myöskään ymmärrä, että hyvälläkin tarkoitettu huomio tai ele esimerkiksi ulkonäköön liittyen voi rasittaa adoptoidun mieltä, sillä se nostaa esiin ja korostaa adoptoidun erilaisuutta muusta yhteiskunnan jäsenistä.

Yhteiskunnan asenteet ja arvot niin ikään haastavat vähemmistönä elävän henkilön identiteetin muodostumista. Syrjintää kokeva nuori voi joutua valinnan vaikeuden eteen säilyttääkseen identiteettinsä positiivisena. (Paavola & Talib 2010: 65.) He, joille oma paikka ympäröivässä sosiaalisessa maailmassa ja ryhmissä on kaikista epävarmin, ovat vaarassa valita huonoja elämään liittyviä valintoja. Kansainvälisesti adoptoidun erilaisuus haastaa ryhmään liittymisen niin omana sisäisenä kokemuksena kun ulkoisen erilaisuuden vuoksi. Adoptoitu voi käydä läpi monenlaisia ristiriitaisia tunteita (kateus, syyllisyys jne.), joka saattaa ilmetä aggressiona. Tosin aggression voin nähdä myös positiivisena asiana, sillä se saattaa antaa voimaa löytää oma paikkansa maailmassa. Nuoret hakevat paikkaansa yhteiskunnassa, mutta oman identiteetin selkeys voi ehkäistä nuorta huonoilta valinnoilta. (Ventelä, Lotta 2013: 13.)

Koskisen (2008) tutkimuksen mukaan Suomalaista identiteettiä vahvistivat haastateltavien mukaan kieli, joka nousi tutkimuksessa esiin merkittävänä suomalaisuuteen liittävänä tekijänä. Kieltä pidetäänkin usein yhtenä identiteettiin olennaisesti liittävänä osana ja sen tukemisen katsotaan edistävän yksilön identiteetin positiivista rakentumista (Raulo 2004: 130). Muita adoptoidun suomalaisuuteen liittäviä tekijöitä olivat adoptiovanhempien kulttuuriperimä ja suomalaisen tapa- & käytöskulttuurin tunteminen. Identifikaatiota synnyinmaan kulttuuriin vahvistivat muun muassa sen kansaa edustava puoliso ja aikuisiällä luodut suhteet biologisiin sukulaisiin. Haastatellut adoptoidut tunsivat syntymäkulttuuriin läheisyyttä myös muun muassa ruokakulttuurin ja musiikin kautta. Myös maan tilanne ja uskontoon liittyviä asioita, joita haastateltavat sanoivat tuntevansa jonkun verran, tuotiin esiin identiteettiin liitettyinä asioina. (Koskinen 2008: 45-47, 53.)

Koskinen (2008: 54), kuten myös Paavola ja Talib (2010: 64), muistuttavat, että kulttuurintuntemus ei vielä tarkoita varsinaista identifioitumista etniseen tai kulttuuriseen ryhmään vaan se voi tapahtua vasta alkuperämaan kansalaisten välityksellä, konkreettisenä kanssakäymisenä ja ”yhteiselon” kautta. Toisaalta taas Liebkind (1994: 23; 2001: 27) toteaa, että itsemäärittely ja myönteinen suhtautuminen tiettyyn kulttuuriin ei välttämättä kerro sen todellisesta säilyttämisestä omassa henkilökohtaisessa elämässä. Toisin sanoen; vaikka henkilö olisi luopunut

kulttuuristaan, hän voi silti yhä samaistua etniseen ryhmäänsä. Yksilöt voivat samaistua etniseen ryhmään myös eri perustein, mutta myös eri etnisten ryhmien sisällä perusteet ryhmäänkuulumisesta vaihtelevat; jotkut korostavat kielen hallitsemisen tärkeyttä, toisille taas esimerkiksi uskonto voi olla tärkeä ryhmäidentiteetin luoja.

Vaikka kotona olisikin avoin, keskusteleva ilmapiiri, adoptoidun pohdinnat itsestään, adoptiosta tai juuristaan ei välttämättä tule näkyviin lähimainkaan siinä mittakaavassa, mitä hän todellisuudessa itsensä kanssa käy läpi (Kasanen, Tuula 2006: 10). Yksi keskeisistä asioista adoptoidun identiteetin rakentumiselle on kuitenkin tiedon saaminen juuristaan ja se, että hänellä on mahdollisuus puhua niistä avoimesti läheistensä kanssa. Tärkein tuki nuorelle tulee kotoa, mutta myös koulu ja muut nuorelle tärkeät sosiaaliset ympäristöt voivat vahvistaa nuoren identiteettiä ja itsetuntoa. Adoptionuoren taustan positiivinen ja luonnollinen korostaminen sekä omana itsenään koettu arvostus ja rakkaus vaalivat hänen kokemustaan kokonaisena ihmisenä. Oikealla tavalla tukemalla, monikulttuurinen identiteetti voi toimia valtavana voimana, joka kantaa läpi elämän. (Ventelä 2013: 13.)

Hyvösen (2011: 68-78, 89, 101) tutkimuksen mukaan adoptiovanhempien suhtautuminen adoptoidun kulttuurisiin ja etnisiin juuriin saattaa vaihdella. Vanhemmat kokevat, ettei heillä ole itsellään tarpeeksi kosketuspintaa näihin ja tämän vuoksi juurten oikeanlainen rakentaminen, ylläpitäminen ja ylipäätään mukana kuljettaminen koetaan haastavaksi. Suurin osa kuitenkin pitää lapsen synnyinmaan kulttuurin tietämystä tärkeänä, vaikka yksi vanhemmista sanookin, ettei koe tiedolla olevan niin suurta merkitystä sillä kokee lapsensa olevan nyt suomalainen. Vanhemmat tiedostavat juurten helpottavan identiteetin rakentamista, mutta tieto vaatii tasa-painottelua vanhempien osalta, jotta eivät korostaisi juuria liikaa lapsen erilaisuuden tunnetta lisäävästi. Toisaalta tasapainoilun hankaluus nousee myös siinä, kuinka välttää negatiivisten asioiden jakamista lapsen synnyinmaasta, jotta voisi tukea positiivisen identiteetin rakentamista. Vanhemmat voivat myös auttaa elämänhistorian paikkaamista muistelemalla esimerkiksi lapsen hakumatkaa yhdessä adoptoidun kanssa. (Hyvönen 2011: 101). Identiteetin rakentamista voidaan myös helpottaa juurimatalla, jota avaamme seuraavassa kappaleessa.

4.3 Juurimatkaileu identiteettiprosessissa

Kansainvälisesti adoptoitujen keskuudessa vallitsee hyvin paljon eroja siinä kuinka kiinnostuneita kukin on omasta alkuperästään, historiastaan ja biologisesta taustastaan. Jotkut adoptoiduista eivät ole kiinnostuneita niistä lainkaan ja toiset ovat kiinnostuneita tietämään omasta taustastaan mahdollisimman paljon. Kiinnostuneista osa saattaa haluta liittyä etniseen alkuperäänsä ja kulttuuriperintöönsä luoden kontakteja syntymämaansa ihmisiin, erilaisiin aistihavaintoihin sekä ruokaan. Toisille kiinnostus voi saada heidät hakemaan aktiivisesti tietoa näiden lisäksi myös biologisista vanhemmistaan ja suvusta. (Koskinen 2008: 27-28). Kasanen

(2006: 10) tähdentää, että adoptoitu miettii tuntematonta, biologisia juuriaan, myös eri ikäkausina erilalla, mikä johtaa siihen, että halu lähteä jäljittämään juuriaan saattaa hypätä esiin eri ikäkausina.

Juurimatka-käsitettä Koskisen (2008: 27-28) mukaan kutsutaan kansainvälisessä adoptiokirjallisuudessa *etsimiseksi* (eng. searching). Suomen adoptiokentällä, niin adoptioasiantuntijoiden kuin adoptoitujen keskuudessa puhutaan nykyään kuitenkin juurimatkasta (ks. esim. Interpedia ry.; Pelastakaa Lapset ry). *Juurimatka* käsite tarkoittaa kaikkia niitä toimintoja, joiden kautta adoptoitu pyrkii saamaan tietoa omasta alkuperästään. Juurimatkailu on etsimisen tapaan identiteetti-prosessi ja selviytymisstrategia, jolla adoptoitu rakentaa käsitystä itsestään ”*adoptoituna, kahden vanhemman lapsena ja kahden kulttuuri- ja ”rotu”-ulottuvuuden omaajana*”. Selviytymisstrategiana voi olla myös itsensä tulkitseminen pelkästään adoptiomaan kulttuurin, arvojen ja asenteiden mukaisesti ottamatta huomioon biologista tai syntymämaan kulttuurin merkityksiä. (Koskinen 2008: 13,19,27-28)

Koskinen (2008: 27-28) viittaa ruotsalaisten kansainvälisen adoption tutkijoiden käyttämiin termeihin, jotka jakavat juurimatkailun sisäiseen etsimiseen eli adoptoidun ajatuksiin alkuperästään sekä ulkoiseen etsintään eli alkuperän aktiiviseen etsimiseen. Näin juurimatka jakautuu sekä sisäiseen että ulkoiseen tutkiskeluun ja toimintaan. Adoptoidun sisäinen tutkiskelu (*sisäinen etsintä*) tarkoittaa adoptoidun pohdintoja ja vastausten hakemista tai perustelua siitä kuka hän on ja mistä hän on lähtöisin sisäisesti. Adoptoitujen epäselvät ja ristiriitaiset mielikuvat omasta taustasta ajavat usein adoptoidun luomaan merkityksiä alkuperälleen. Tällainen narratiivinen rakentaminen menneisyyden tapahtumista, auttaa adoptoitua ymmärtämään itseään nykytilassa sekä suuntaamaan kohti tulevaisuutta. Osa kysymyksistä saattaa jäädä ilman vastausta ja jotkut adoptoiduista tyytyvät tähän, mutta osa lähtee hakemaan tietoa juurimatkan kautta. Tämän perusteella sisäinen tutkiskelu voitaisiin nähdä myös alkuprosessina ulkoiselle etsimiselle. Kun vastaukset tai perusteet eivät tyydytä, adoptoitu voi hakea aktiivisemmin tietoa alkuperästään. (Koskinen 2008: 13; 27-28.)

Hyvösen (2011: 33, 48, 103) viittaaman amerikkalaistutkimuksen mukaan identiteetin muodostamisen kannalta tärkeämpää adoptoidulle on saada konkreettisia omakohtaisia kokemuksia juuristaan kuin pelkästään tutustua synnyimaansa kulttuuriin tiedon kautta. Etniset samaistumisen kohteet, mutta myös mahdollisuus saada kontakti biologisiin sukulaisiin on tärkeä tapa vahvistaa identiteettiä ja lisätä tyytyväisyyttä elämään. Konkretia nousee esiin myös Hyvösen omassa tutkimuksessa; kun juuret tulevat omien kokemusten kautta eletyiksi, ne eivät elä enää pelkästään mielikuvissa. Omakohtaiset kokemukset auttavat hahmottamaan ja rakentamaan juuria täydemmiksi ja mahdollistavat juurten *yksilöllisen merkityksellistämisen prosessin*.

5 Tutkimusprosessi

Opinnäytetyötä aloimme alustavasti suunnitella syksyllä 2012 ja tutkimussuunnitelma hyväksyttiin saman vuoden lokakuussa. Idean aihio nousi toisen opiskelijan puolelta, jolla on oma-kohtaisia kokemuksia adoptiosta sekä juurimatkasta ja josta puhumme tässä työssä kokemus-asiiantuntijana. Pohdimme yhdessä kansainvälisesti adoptoitujen paluuta juurilleen ja aluksi perehdyimme aiempaan Suomessa julkaistuun materiaaliin. Huomasimme että, Suomessa on ylipäättään hyvin vähän kansainvälisesti adoptoituihin keskittyviä tutkimuksia. HavaitSIMME myös, että painetuissa julkaisuissa, kuten lehdissä, adoptoitujen oma ääni pääsee harvoin kuuluviin. Keskiöksi ja työmme ensisijaiseksi tavoitteeksi muodostuikin tämän vuoksi kansainvälisesti adoptoitujen juurimatkakokemusten ja niistä nousseiden merkitysten esiintuominen heidän omien kokemustensa kautta. Tutkimuskysymyksiksemme muodostui:

1. Juurimatkan lähtökohdat; mikä sai lähtemään matkalle?
2. Matkan merkitys;
  - 2a. itselle
  - 2b. itsensä suhteessa ympäristöön?

Ammatillisella tasolla halusimme perehtyä laajemmin ja syvemmin kansainvälisen adoption kenttään. Koimme, että adoptiokenttään liittyvä tieto-taito on yksi osa kansainvälistä ja monikulttuurista osaamista, jota halusimme molemmat kartuttaa. Työn edetessä tiedostimme myös entistä selvemmin, että mahdollisesti kyseessä olisi haastateltaville arkaluontoinen ja henkilökohtainen kokemus. Kokemuksia tutkittaessa on olennaista kuitenkin tiedostaa, että tutkija ei sekoita omia syntyneitä merkityssuhteita tutkimaansa todellisuuteen. Toivottavaa, tosin ääripäätä korostaen, voidaan sanoa, että tutkijan ei odoteta ymmärtävän tutkimusaiheeseen liittyviä toisten kokemuksia etukäteen millään tasolla ellei tutkimuskysymykset tai -tapa tätä siihen velvoita. Tämä tarkoittaa siis sitä, että tutkijan tulisi välttää menemästä suoraan tutkittaviensa autenttisiin kokemuksiin ja niiden ymmärtämiseen. (Perttula 2005: 134, 137.) Pyrimme alusta saakka pitämään mielessä omien ajatusten ja tunteiden erillisyyden tutkimuksesta käymällä niitä läpi yksin ja yhdessä.

Keväällä 2013 perehdyimme kansainväliseen adoptioon; mitä kansainvälinen adoptio käytännössä on ja miten se vaikuttaa adoptiolapsen kasvuun ja kehitykseen yksilöksi. Perehdyimme teemaan syväluotteisesti ja pyrimme ymmärtämään kokonaisvaltaisesti kansainvälistä adoptiota ja adoptiolapsen lähtökohtia. Metsämurosen (2006: 24) mukaan teoreettinen pohja antaa tutkimukselle jäntevyyttä ja suuntaa keskittymisen itse tutkimusongelmaan, sekä antaa tutkijalle työkaluiksi käsitteitä. Tähän viittaavat myös Eskola ja Suoranta (2008:36). Työmme kannalta merkitykselliseksi tutkielmiksi nousivat Arja Hyvösen (2011) sosiologian pro gradu-tutkielma, jossa hän käsittelee kansainvälisesti adoptoitujen juurien sisällöllisiä merkityksiä,

ja Maarit Koskisen (2008) kasvatustieteen pro gradu-tutkielma kansainvälisesti adoptoitujen nuorten aikuisten identiteetistä. Nämä kaksi tutkielmaa motivoivat entisestään aiheeseen ja selkeyttivät työmme suuntaviivoja.

Pyrimme käyttämään löytämäämme lähdekirjallisuutta monipuolisesti. Jäimme kuitenkin pohtimaan lähdekirjallisuuden rajallisuutta ja sitä miten adoptiotutkimukseen on vaikuttanut se, että Suomen adoptiotutkimuskentällä ja -kirjallisuudessa on käytetty samoja lähteitä viimeiset vuosikymmenet; esimerkiksi melkein kaikissa lähteissä nousee esille Heikki Parviaisen väestötutkimus vuodelta 2003 kansainvälisestä adoptiosta Suomessa vuosina 1970-2000 ja Sosi- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen opas otolapsineuvonnan antajille. Uusin opas otolapsineuvonnan antajille julkaistiin vuoden 2014 alussa ja sitä ei valitettavasti ehditty käsittelemään tähän työhön. Uusimpien tutkimusten saatavuuden puutteista ja lähdekirjallisuuden rajallisuudesta huolimatta pyrimme rakentamaan teoriaosuuden mahdollisimman kattavaksi.

Hakiessamme yhteistyökumppania keväällä 2013, usean järjestön resurssien puute ja epäily haastateltavien saatavuudesta nousi kynnyskysymykseksi lähteä yhteistyöhön opinnäytetyöhömme. Toisen opiskelijan kokemusasiantuntijuuden turvin uskalsimme pitää kiinni tavoitteesta ja uskoa tutkimuksen toteutumiseen. Saimmekin yhteistyökumppaniksi adoptiojärjestö Interpedia ry:n, jolta saimme myös tutkimusluvan (Liite 1.) joulukuussa 2013. Yhteistyön lähtökohdaksi muodostuivat omatoimisuutemme työn suhteen ja työtä lähdimme työstämään vasta kunnolla syksyllä 2013.

5.1 Tutkimusideasta tutkimusmenetelmään

Kuten Ruusuvuori ja Tiittula (2005: 9) ilmaisevat; tiedonpuutteeseen luonteva ratkaisu on kysyä vastausta, minkä pohjalta tähän tutkimukseen lähdimme. Tutkimusideassa korostuu yksilön kokemusten ja näistä heille nousevien merkitysten esille tuominen, joten oli luonnollista toteuttaa opinnäytetyö laadullisena tutkimuksena. Koska työmme liittyi kokemuksen tutkimiseen, se on myös osa empiiristä tutkimusta, jonka tutkimisessa työmme edustaa kaikkein lähiten fenomenologista tutkimustapaa. Fenomenologisen erityistieteen mukaan tiedon aikaansaamiseksi tutkijalla on synnyttävä suhde tutkimusta koskevaan aiheeseen, mikä tarkoittaa, että hän tulee osaksi tätä empiiristä kokemusmaailmaa. (Perttula 2005: 134.)

Aineistoa keräsimme haastatteleamalla juurimatkan tehneitä kansainvälisesti adoptoituja aikuisia, joka vastasi fenomenologista tutkimustapaa, missä aineiston keruuseen valitaan ihmisiä, joilla on omakohtaisia kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksessa on kokemusten erojen esiintuominen merkityksellisempää kuin haastateltavien määrä ja niiden kautta esille nostettu kokemuksesta laajuus. (Perttula 2005: 167, 169.) Tähän tutkimukseen osallistui 6

henkilöä, mikä on yhteydessä yleisestikin laadulliselle tutkimukselle ominaiseen, pieneen tutkimusotantaan (Eskola & Suoranta 2008:18).

Aineistonkeruun menetelmäksi valitsimme kasvokkain tapahtuvat haastattelut, joiden ajattelimme mahdollistavan haastattelijan rohkaisun kokemusten ilmaisemiseen ja tarkentavat kysymykset, jotka auttaisivat saamaan eniten aineistomateriaalia tutkimuskysymyksiämme ajatellen. (Perttula 2005: 167.) Toteutimme haastattelut teemahaastatteluina, mutta niissä oli myös strukturoimattoman haastattelun piirteitä. Perinteisestä haastattelun kysymys-vastaus -rakenteesta onkin siirrytty viime vuosina keskustelempaan eli strukturoimattomampaan haastatteluun (Eskola & Suoranta 2008:85). Strukturoimaton haastattelu rakentuu enemmän haastateltavan ehdoilla, muistuttaen vapaata keskustelua (Tiittula ja Ruusuvuori, 2005:11-12). Rakensimme haastattelun rungon pyrkien korostamaan tutkimuksellemme olennaisia aihepiirejä ja niitä koskevia tutkimuskysymyksiä. Runkoa käytimme apuna haastattelutilanteissa siten, että pystyimme tarpeen vaatiessa tarkistamaan, että kaikki olennainen on nostettu esille.

Laatiessamme haastattelukysymyksiä pohdimme erityisen tarkasti kysymysten ulottuvuutta; kuinka syvälle haluaisimme tai voisimme haastatteluissa mennä. Aihepiiriin tutustumisen sekä toisen kokemusasiantuntijuuden myötä halusimme rakentaa kysymykset niin, että ne antaisivat tutkimuksen kannalta olennaisia tietoja, mutta jotka samalla mahdollistaisivat edetä syvyyksellä vuorovaikutustilanteen mukaan. Haastattelun teemat ja apukysymykset (Liite 4.) pohjautuivat tutkimuskysymyksiimme ja rakentuivat aikajanana; ajatuksiin juurista ennen matkaa ja kokemuksiin matkan jälkeen. Teemojen alle rakensimme kysymysrunгон, joka koostui pääkysymyksistä ja tarkentavista apukysymyksistä, joita käytimme tarvittaessa.

5.2 Aineiston keruu

Haastateltavia aloimme etsiä syksyllä 2013 ja osallistujien hakemiseen käytimme Facebookissa olevia adoptoitujen keskustelu- ja vertaistukiryhmiä, joissa toinen opinnäytetyön tekijöistä on mukana. Haastattelupyynnössä (Liite 2.) tuomme selkeästi ja ytimekkäästi esille tutkimuksen tarkoituksen ja osallistujien ilmoittautuessa, kerroimme tarkemmin mikä opinnäytetyömme tarkoitus on ja mitä teemoja siinä käsitellään. Ennen haastatteluja avasimme myös haastattelun tarkoitusta tutkimuksen kannalta ja miten haastattelun nauhoitusta käytetään. Kaikkien osallistujien tuli allekirjoittaa tai toimittaa allekirjoitettu haastattelulupa (Liite 3.) ennen haastattelun toteuttamista. Haastatteluluvassa toimme esille osallistujien vapaaehtoisuuden ja keskustelumahdollisuuden myös haastattelujen jälkeen sekä tutkijoita sitovat velvollisuudet.

Haimme osallistujia ensin ryhmähaastatteluun ajatellen ryhmäkeskustelun rohkaisevan osallistujia ja tuottavan tutkimuksemme kannalta laajemmin olennaista tietoa (ks. Eskola & Suoranta 2008: 94-98). Pohdimme, että toisten kokemusten ja vertaistuen kautta haastateltavat voisivat tuoda monipuolisemmin esille omia kokemuksiaan ja saisivat myös tukea toisten kokemuksista. Edellytimme haastateltavilta täysi-ikäisyyttä, jotta haastateltavilla itsellä olisi päättävältä osallistumiseen sekä kyky käsitellä perusteellisemmin omia kokemuksiaan ja mitä niistä he haluaisivat jakaa. Ensimmäiseen sovittuun ryhmähaastatteluun ilmoittautui kuusi adoptoitua ja saimme heidän kanssaan sovittu haastattelu-aikataulun ja paikan. Valitettavasti kolme peruutti pari viikkoa ennen haastattelua ja yksi haastattelupäivän aamuna. Ilmoitimme kahdelle jääneelle ryhmän koon muuttumisesta, joista lopulta vain toinen saapui paikalle. Sovelsimme tilanteen mukaan ja päädyimme yksilöhaastatteluun yhteisymmärryksessä haastateltavan kanssa. Haastateltava kertoi halukkuutensa osallistua uudestaan, jos ryhmähaastattelu saataisiin myöhemmin vielä järjestettyä. Tämä vahvisti ajatusta ryhmähaastattelusta oikeana ratkaisuna tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä.

Uuteen haastatteluun emme enää tavoittaneet aikaisemmin ilmoittautuneita ja jouduimme lähtemään etsimään uusia haastateltavia. Saimme tavoitettua viisi uutta haastateltavaa noin kuukauden sisällä. Yritimme yhä toteuttaa haastattelun ryhmämuotoisena, mutta emme saaneet sovittua haastateltavien kesken yhteistä aikaa. Tästä syystä päädyimme toteuttamaan yksilöhaastatteluja, joiden järjestäminen sujui vaivattomasti ajan sekä paikan suhteen. Haastatteluista neljä toteutimme kasvotusten ja kaksi videohaastatteluna Skypen välityksellä. Tekniikka mahdollisti sellaistenkin haastateltavien osallistumisen, jotka eivät olisi muuten voineet osallistua. Toisen videokeskustelun aikana tekniikka petti hetkeksi, mutta pääsääntöisesti haastattelut sujuivat ongelmitta.

Fenomenologisen tutkimuksen mukaan haastattelijan tulisi etäännyttää itsensä sosiaalisesti tilanteesta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijan tulisi olla tilanteessa omana itsenään, ei esimerkiksi edustamassa mitään instituutiota tai tiettyä elämänmuotoa. Tällä pyritään varmistamaan, että haastattelijan kokemukset tulisivat ilmaistuksi mahdollisimman luonnollisessa, itseään ja kokemuksiaan parhaiten kuvaavassa muodossa, ei yrittäen kuvata niitä vastapuolelle oletetusti ymmärrettävämmin termein. (Perttula 2005: 141.) Olimme molemmat paikalla kaikissa haastatteluissa, mutta sovimme, että toinen toimii päähaastattelijana toisen havainnoidessa haastattelun kulkua ja lisäten tarvittaessa olennaisia kysymyksiä. Kokemusasiantuntijuuden huomioon ottaen jätimme tämän opiskelijan tietoisesti havainnoijan rooliin, jotta hänen läsnäolonsa ei vaikuttaisi millään tavalla haastateltavien puheeseen.

Jokaisessa haastattelutilanteessa käytössämme oli kaksi nauhuria. Ruusuvuori ja Tiittula (2005: 14-15) korostaa, että haastattelujen nahoittaminen mahdollistaa haastattelutilanteeseen palaamisen, jolloin on myös mahdollisuus tarkistaa useampaan otteeseen tulkintoja

haastattelusta ja nostaa siitä uusia ulottuvuuksia. Nauhoituksista pystyimme myös havainnoimaan omaa vuorovaikutusta haastattelutilanteissa. Ensimmäisestä haastattelusta saimme oivalluksen, että liian pidättyvä vuorovaikutustyyli ja liian strukturoitu haastattelu eivät mahdollistaneet vapaata kerrontaa. Annettuamme haastateltavalle vapaan sanan kerronta muuttui luonnollisemmaksi ja rentoutti molemminpuolista vuorovaikutusta. Nämä antoivat paljon aineistoa tutkimustamme ja tulevia haastatteluja varten.

Perttulan (2005: 141) mukaan fenomenologinen tutkimus toteutuu parhaiten, kun haastateltava saa kertoa kokemuksistaan vapaasti, ilman keskeytyksiä. Tutkijan rooli haastattelutilanteessa onkin enimmäkseen pitää huolta aiheen sisällä pysymisestä johdatellen haastateltavaa kokemuksia kohti. Erityistä taitoa vaatii, että haastattelija ei painosta kertomaan kokemuksista pidemmälle kuin, mitä ne todellisuudessa ovat tai kuin mitä haastateltava on halukas niistä kertomaan. Yksilöhaastatteluissa, alkuperäiseen ryhmähaastatteluun verraten, pystyimme helpommin herkistymään haastateltavan valmiuksiin keskustella aiheesta ja ohjata haastattelun syvyyttä. Kahdessa haastattelussa jouduimme selkeästi johdattelemaan haastateltavia eteenpäin muun muassa nostamalla kysymyksiä heidän vastauksistaan. Yleisesti kaikki haastattelut menivät luonnollisesti ja haastattelun molempiin päihin jäi tilaa vapaalle keskustelulle. Loppuun jäänyt vapaamuotoinen keskustelu nosti kahdella vielä teemaan liittyviä aiheita, jotka nauhoitettiin ja edelleen litteroitiin muun haastatteluaineiston mukana.

5.3 Analyysi - kokemuksista merkityksiä

Kertoessaan kokemuksistaan haastateltavat loivat samalla merkityksiä niille. Pyrimme nostamaan nämä merkityssuhteet esille sellaisenaan aineistosta, eli analyysi etenee grounded-mallin mukaisesti (Eskola & Suoranta 2008:145). Perttula (2005: 116-117) kuvaa kokemusta fenomenologisen erityistieteen mukaan toimintana, jossa ihmisen tajunta ohjaa häntä tiettyä kohdetta kohti. Kokemukseen liittyy aina kolme elementtiä; subjekti eli tekijä, toiminta ja objekti eli kohde. Näiden kolmen välisessä yhteydessä eli suhteessa, ihminen kohtaa objektin ja kokee elämyksen. Tässä tutkimuksessa kolmen elementin yhteys on adoptoidun, hänen matkansa ja juurien välillä. Elämys on yhtä todellinen kokijalleen vaikka objekti pysyisi tiedostamattomana, adoptoiduille kuitenkin juuret ovat hyvinkin tiedostettu kohde. Kun ihminen on kohdannut objektin, se ilmenee hänelle jollain tavalla antaen samalla merkityksiä todellisuudelle. Näin kokemusta voidaan nimittää merkityssuhteeksi, joka sitoo yhteen sen päät, subjektin eli adoptoidun ja objektin eli juuret. Kuten alussa mainitsimme, analyysissä pyrimme nostamaan näitä merkityssuhteita näkyväksi sellaisenaan kuin ne haastatteluissa tuotiin esille.

Adoptoitujen kertomukset juurten kohtaamisesta, eli elämykset, kuvaavat siis niitä merkityksiä mitä he antavat nykyiselle todellisuudelle suhteessa historiaansa. Kokemus on näin ollen

elämäntilanteen ja ihmisen välinen merkityssuhde, joka saa merkityksen tajunnassa tapahtuvan ymmärryksen kautta. Ihmisen tajunta on se osa, joka merkityksellistää elämäntilannetta niin tiedostavalla (*henkinen*) kuin tiedostamattomalla (*psykkinen*) tasolla. Osa kokemuksista voi jäädä tiedostamattomalle tasolle, tällöin voidaan ajatella niiden olevan täydentymättömiä elämyksiä, jonka taso määrää merkityksellisyyden asteen. Näiden kahden tason yhteistoiminnalla ihminen merkityksellistää siis omaa elämäntilannettaan, mutta kehitys elämyksen kokemisesta merkitykseen voi viedä aikansa. Vaikka merkityssuhde ei täydentyisikään loppuun saakka ymmärryksen kautta, elämys voi silti olla ihmiselle merkityksellinen. (Perttula 2005: 118-119.)

Kokemukset voidaan jakaa ymmärryksen kautta myös laaduiltaan erilaisiin kokemuksiin. Karkeasti ajateltuna tajunnan henkinen ja psykkinen taso tuo ymmärrykseen kaksi tasoa, tiedostamaton ja tiedostettu, joista ensimmäinen voi tapahtua esimerkiksi kehollisella, jälkimmäinen ajattelun ja käsitteellistämisen kautta. Kehollinen ulottuvuus mahdollistaa kokemuksen *tunteen* ja *intuition* tasolla, kun taas ajattelu antaa kokemukselle *tietoon* ja *uskoon* pohjautuvan ulottuvuuden. Nämä eivät ole ainoita kokemuslaatuja, mutta kaikki kokemuslaadut ovat näiden johdannaisia tai yhdistelmiä (*käsitys, ajatus, arviointi, muisto, mielipide, kertomus, selitys, ennakointi, arvaus ja kuvitelma*). (Perttula 2005: 123-124.)

Edellä esitetyt kokemuksen laadut sekä ymmärtämisen ulottuvuudet tai niiden yhdistelmät voivat yhdessä paikantaa kokemuksen tajunnallisen tuotoksen, aiheen, ihmisessä eri kohtiin. Tällaisia kohtia ovat keho, elämänmuoto, aistein havaittava todellisuus. Aihe voi olla myös mielessä itsessään rakentunut. Näin ollen ymmärrys voi olla aihetta rakentavaa tai se voi olla aiheeseen uppoutunutta, eri paikoissa ilmenevää ymmärrystä. Kaikki tämä, niin kokemuslaadut kuin muu koettuun maailmaan liittyvät asiat, on tärkeä ymmärtää kun tutkitaan toisten ihmisten kokemuksia. (Perttula 2005: 133.)

On myös huomioitava, että tutkimuksen tekijät vaikuttavat aina siihen, miten kokemukset tulevat näkyviksi tutkimuksen tuloksissa. Vaikka tutkimuksessa pyrimme korostamaan puhetta kokemusten ja merkitysten esille tuojana, valinnat joita teimme tuloksen kirjoittamisessa perustuvat omiin näkemyksiimme siitä mitä koemme tutkimuksemme kannalta tärkeäksi ja miten kerrotut kokemukset saadaan näkyviksi kokonaisuutena menettämättä yksilöllisiä näkökulmia. Vielä litteroinnissa tämä ei kuitenkaan näy sillä keskityimme puheen tarkkaan kirjoittamiseen ennen analyysin tekemistä. Aineistojen litteroinnilla tarkoitetaan nauhoitetun puheen muuttamista kirjoitettuun muotoon, jotta aineisto voidaan analysoida. Litteroidun aineiston avulla on helpompi huomata ja perehtyä tutkimuksen kannalta olennaisiin yksityiskohtiin ja tuoda kokemukset sellaisenaan näkyväksi. Vaikka litteroinnissa olimme hyvin tarkkoja ja merkitsimme pidemmät tauot ja huokaukset, emme nostaneet niitä esille analyysissä. (Ruusuvoori & Tiittula 2005:16.)

Litteroitu teksti, jota oli kokonaisuudessaan 66 sivua, jaettiin teemoihin tutkimuskysymysten pohjalta ja haastattelukysymyksiä hyödyntäen alateemoihin ja edelleen alempiin alateemoihin. Taulukossa 1. näkyy miten käsitelimme kaikki kysymykset litteroidusta haastattelusta ensin yksitellen.

Taulukko 1. Teemoittelu taulukko

Matkan lähtökohdat	Mistä ajatus lähteä juurimatkalta?	<ul style="list-style-type: none"> oma ajatus/aloite tai tarve muiden ajatus aloite 	<ul style="list-style-type: none"> matkan toteuttaminen muiden vaikutus matkan toteuttamiseen
	Mitä halusi matkalta?	<ul style="list-style-type: none"> syntymämaan ja synnyinseudun näkeminen halu tietää menneisyydestä 	<ul style="list-style-type: none"> kulttuuri ja luonto ihmiset muistojen herättely ja toive niiden heräämisestä
		<ul style="list-style-type: none"> biologinen perhe ja heidän etsiminen 	<ul style="list-style-type: none"> teitojen pohjalta ilman mitään taustatietoja vain mielikuvana
	Tuen tarve	<ul style="list-style-type: none"> matkaseura pohjatyö bioperheen löytämiseksi vertaistuki 	<ul style="list-style-type: none"> tulkkaus kokemuksen jakaminen kokemusten jakaminen
Merkitykselliset kokemukset	Odotukset ja toiveet	<ul style="list-style-type: none"> synnyinseudun näkeminen muistot muiden kokemusten vaikutus odotusten ja toiveiden asettamiseen 	<ul style="list-style-type: none"> tieto omasta menneisyydestä ja biologisesta perheestä
	Odottomattomat ja yllättävät kokemukset	<ul style="list-style-type: none"> ei muistoja ulkopuolisuus ja yhteenkuuluvuuden tunne köyhyyden kohtaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ei kuulunukaan heihin ja kohdeltiin turisteina samaistuminen henkilökohtaisella tasolla juurten kautta
		<ul style="list-style-type: none"> uusi matka 	<ul style="list-style-type: none"> kaipuu biologisen taustan selvittäminen tutustuminen maahan opiskelu
Kokemusten vaikutus	<ul style="list-style-type: none"> itseensä (minäkuva ja identiteetti) käsitys itsestä nykyisessä yhteiskunnassa 	<ul style="list-style-type: none"> ei vaikuttanut mitenkään vaikuttanut itseensä 	<ul style="list-style-type: none"> identiteettiin tasapaino juurten ja nykyisen elin ympäristön kanssa minäkuvaan kielen unohtamisen vaikutukset
	<ul style="list-style-type: none"> suhteeseen läheisten ihmisten kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> vaikuttanut suhteeseen vanhempien ja sisarusten välillä vaikuttanut ystäviin 	<ul style="list-style-type: none"> läheisemmät suhteet vaikuttanut juurista ja matkasta puhumiseen ystävien ymmärrys taustasta

Nostimme esille tuodut kokemukset ja mitä niiden taustalla on sellaisenaan kaikista litteroiduista aineistoista. Sen jälkeen yhdistelimme samanlaiset kokemukset ja korostimme eroavat kokemukset yksilöllisinä. Emme halunneet kadottaa tuloksista yksilöllisiä kokemuksia, joten taulukointi toimi ennen kaikkea runkona tulosten avaamisessa. Rakennetun rungon avulla teimme aineistolähtöistä analyysiä palaten aina käsittelemään litteroitua aineistoa ja pyrkien tuomaan esille sekä yksilöllisiä kokemuksia että eroja niiden välillä.

Tavoitteenamme oli tuoda kokemukset sellaisenaan esille, kun ne on kerrottu, tulkitsematta niitä itse liikaa. Tähän pyrimme tuomalla tuloksissa esille omin sanoin vain mitä haastateltavat ovat itse kertoneet. Vaikka pohdimme kertomuksia paljon, emme tuloksissa lähteneet tulkitsemaan tarkemmin kokemusten rakentumista tai niiden kerrontatapaa. Käytämme suoria sitaatteja haastateltavien kerronnasta, jotta tavoittelemamme adoptoitujen ääni tulisi näkyväksi. Samalla toivomme lukijoiden saavan kosketuspintaa kerrottuihin kokemuksiin ja kerrontapaan.

6 Tulokset

Haastatteluun osallistujat olivat iältään 20-23-vuotiaita (yksi ei ilmoittanut ikäänsä) ja juurimatkaa tehdessään he olivat 17-20-vuotiaita. Matka oli tehty pisimmillään kuusi vuotta sitten ja lyhyimmillään juurimatkalta oli palattu pari viikkoa ennen haastatteluun osallistumista. Kuluneesta ajasta huolimatta kerronta oli ykstyiskohtaista ja osallistujat pääsivät helposti takaisin matkan tunnelmiin. Kokonaisuudessaan matka koettiin positiiviseksi ja tärkeäksi kaikkien haastateltavien osalta. Joillakin matka ei seurueen ja suunnitelmien osalta mennyt kuten ensiajatus oli ollut, eivätkä adoptoidut itse päässeet kovin paljoa vaikuttamaan matkan kulkuun. Siitäkin huolimatta matka koettiin onnistuneeksi ja jopa antoisammaksi kuin mitä alkuperäisten suunnitelmien oletettiin antavan.

”... mut siis mä sain sitä ryhmämatkasta taas sen, että mitä en olis saanu , jos mä olisin vaikka yksin lähtenyt..” H3

Haastattelukysymykset muodostivat aikajanan alkaen juurimatkan lähtöajatuksista. Sen jälkeen siirryttiin matkan kokemuksiin ja lopuksi läpikäytiin näiden merkitystä omaan elämään. Esitämme tulokset myös tässä muodossa; kuvaamme, miten ajatus juurimatkalle lähdöstä syntyi ja miten haastateltavat valmistautuivat matkaan. Tuomme esiin tuen merkityksen matkan kokonaisuuden kannalta; millaista tukea matkaa varten tarvitiin, sen suunnittelussa ja toteuttamisessa; millaista tukea saatiin ja mitä siitä jäätiin kaipaamaan. Matkan tekeminen kokonaisuudessaan koettiin merkityksellisenä, mutta aineistossa nousi esille myös yksittäisiä merkityksellisiä kokemuksia, joita olemme tuoneet näkyväksi. Lopuksi käsittelemme millaisia muutoksia haastateltavat kokevat matkakokemusten saaneen aikaan itsessään ja suhteessaan lähipiiriin.

Haastattelujen lopuksi annoimme haastateltaville vapaan sanan kokemuksiinsa liittyen. Useimmat kääntyivät puheissaan toisten adoptoitujen puoleen antaen neuvoja ja kannustusta juurimatka- lähtöön. Puheissa he korostivat, että toivoa ei kannata menettää juurten löytymisen suhteen, sillä tietojen pakkaansapitävyys tai vähyyks voi matkalla saada uusia käänteitä. Toisaalta käytännön neuvona matkaa suunniteltaessa annettiin taustojen perusteellisempi ennakkoselvitys. Yksi haastateltava suositteli matkaa, vaikka aluksi oli itsekin haluton lähtemään ja vasta suostuttelujen tuloksena päätti tarttua tilaisuuteen.

”...et kannattaa tehdä aika hyvä perustyö sille, et jos menee hakemaan niitä (sukulaisia), et ottaa omia lapsuuskuvia ja tämmöstä...” H2

6.1 Ajatus lähteä matkalle ja matkan tavoitteet

Suurin osa haasteltavista kertoi ajatuksen/halun juurimatka- lähdöstä käyneen mielessä jo aiemmassa elämänvaiheessa juurten pohdinnan yhteydessä, eniten teini-ikässä, jolloin itsensä etsiminen oli ollut kiivaimmillaan. Osalla vanhemmat olivat kuitenkin jarrutelleet nuoruusajan juurimatka- haaveita tai ehdottaneet sen toteuttamista aikuisiällä. Syitä matkan myöhempään toteuttamisajankohtaan olivat muun muassa karttuneempi kielitaito (englanti) ja valmius ymmärtää paremmin asioita. Näin jälkikäteen vanhempien ratkaisu koettiin oikeana. Yksi kuitenkin pohti myös sitä, että juurimatkan teko olisi luonnollinen jo lapsena, jotta synnyinkulttuuri ja menneisyys kulkisi helpommin mukana läpi elämän, eikä yhteys siihen katkeaisi missään vaiheessa.

” Se on vaan ollu joku juttu, semmonen epäselvä kuva jostakin menneisyydestä, et se tuntuu enemmänki semmoselta toiselta elämältä, mitä sä oot joskus elänyt ja sulla ei oo ollu. Sulla on semmosia hataria mielikuvia ja outoja fiiliksiä, kun kaikki on sekavaa... et se (juurimatka) olis voinu tuoda elämään... sellasta tasapainoa, sellasta varmuutta siitä, mistä mä oon, kuka mä oon. ” H3

Jarruttelusta huolimatta kaikkien vanhemmat olivat tukeneet ajatusta matkalle lähdöstä. Yhden haastateltavan vanhemmat olivat valmistautuneet lapsensa juurimatkaan jo adoption alusta lähtien perustamalla säästötilin matkaa varten, toisella vanhempi osallistui kielikurssille matkaa ajatellen. Yksi haastateltavista nosti esiin matka-ajankohdan valinnan synnyinmaansa asevelvollisuusikäen perustuen. Kaksoiskansalaisuuden vuoksi heräsi pelko siitä, että adoptoitu saattaisi joutua jäämään synnyinmaahansa suorittamaan asevelvollisuutta. Osalla tarve lähteä matkalle oli jäsentymätön, mutta siitä huolimatta se koettiin vahvasti.

”Se oli semmoinen sisäinen kokemus, tavallaan tuntui vaan siltä, että pitää mennä käymään, että muuten en saa mielenrauhaa.” H6

”Ei, mulla vaan tuli, että pitää käydä. En tiedä mikä se oli.” H4

Yksi haastateltava ei alunperin kokenut tarvetta lähteä matkalle ollenkaan. Tietoa biologisen perheen olemassaolosta oli ja he olivat ottaneet aiemmin yhteyttä adoptoituun, mutta vasta ystävän suostuttelu sai lähtemään matkalle.

”Mullahan ei tullut mieleen se (juurimatka), mun kaveri oli silleen et hei oikeesti nyt lähetään sinne... eli mun kaveri tavallaan veti mut mukaan tähän matkantekoon. Ihan kiitollinen kyllä olen.” H5

Laajemmin synnyinmaan ja -alueen näkeminen koettiin tärkeäksi. Haastateltavat nostivat esille muun muassa halun tutustua maan kulttuuriin, sen ihmisiin ja luontoon. Muita, jäsennellympiä selityksiä matkan tarpeelle ja mitä siltä haluttiin, olivat halu tietää menneisyydestä, konkreettisesti synnyinpaikan näkeminen, muistojen herättely ja toive niiden heräämisestä. Esimerkiksi tuoksukokemuksen oletettiin herättävän voimakkaita muistoja.

”Mä odotin sitä tuoksua. Tuoksut on monesti, että jos et mitään muuta muista, niin tuoksun muistat.” H2

”Mä aattelin, et jotain hajuja... Sinne kentälle ku tuli mä olin vähän että tää on XX (synnyinmaa). Et jotain jostain hajuista tuli mieleen, mut siihen sitte jäi.” H5

Biologiset juuret nousivat kaikissa haastatteluissa esille, mutta tarpeiden taso niiden etsimiseen vaihteli ja oli osittain ristiriitaista. Etsiminen tapahtui kolmella eri tavalla: oletettujen taustatietojen pohjalta, ilman taustatietoja ja biologisesta perheestä olevien mielikuvien perusteella. Osa lähti varta vasten etsimään biologisia juuriaan. Kaksi toivoi näkevänsä konkreettisesti, miltä biologiset vanhemmat näyttävät ja pohtivat löytyykö yhdennäköisyyttä itsen ja heidän väliltä. Osalle biologisten juurten etsiminen tapahtui enemmän ajatuksen tasolla, eikä konkreettista halua etsimiselle esitetty. Joillekin taustatietojen vähäisyys toi epävarmuutta odotusten asettamiseen ja henkinen jaksaminen sai kyseenalaistamaan, olisiko vielä valmis kohtaamaan biologisia sukulaisiaan. Tästä syystä lopullinen päätös niiden etsimisestä jätettiin ennen matkaa tekemättä.

”...Niin, kyllä niitä mieltii..mutta mun kohdalla mä en lähteny niin vartavasten hakemaan niitä, koska sitten mä kuvittelin sitä tilannetta, että jos mä näkisin heidät niin mä en oikein tiedä, miten mä heihin suhtautuisin ja olisin heidän kanssa...” H2

6.2 Tuen merkitys

Adoption jälkipalvelun kehittämistä ja matkaa suunnittelevia ajatellen kysimme myös haastateltavien tuen tarvetta matkan suunnitteluvaiheessa sekä matkalla. Tuesta kysyttäessä, yhtä lukuun ottamatta, haastateltavat korostivat sanallisesti matkaseuran olleen tärkeä tuki sekä matkan suunnittelussa että sen aikana. Neljällä kuudesta matkaseurana oli perhepiiristä omat vanhemmat ja yhdellä veli. Muita matkaseuralaisia olivat serkku, matkanjärjestäjä, toinen juurimatkan tekijä, toiset ryhmämatkalaiset ja ystävät. Joidenkin läheiset olivat itse joutuneet matkaseuraksi.

Matkaseuran tärkeys tuotiin esille eri syistä. Läheisen ihmisen tuki turvana, rinnalla kulkijana, kuuntelijana ja vertaistuellisena ajatusten jakajana koettiin tärkeäksi. Tärkeää oli, että matkaseura mahdollisti tunteiden ja ajatusten purkamisen silloin kun ne nousivat pintaan. Yhdelle vanhemmat matkaseurana herätti aikaisemman tunteen siitä, ettei pysty täysin avoimesti puhumaan omia taustoja koskevista asioista, vaikka he mahdollistivat keskustelun yleisesti matkakokemuksista. Ryhmämatkan tehneelle, syviä tunteita avaavat, henkilökohtaiset kokemukset näyttäytyivät ennestään tuntemattomille kanssamatkustajille lähentäen heitä.

Useilla vanhemmat toimivat vahvasti matkan suunnittelussa ja sen järjestelyissä. Vanhemmat olivat ottaneet selvää maan turvallisuustilanteesta ja hankkineet matkan sujuvuuden takaamiseksi henkilöitä, kuten autonkuljettajan, tulkin ja maata tuntevan paikallisen matkaseuran. He, joilla paikallista kieltä taitava matkaseura oli mukana, kokivat sen olleen suureksi hyödyksi.

” Siis semmonen turva ennenkaikkea. Tuki ja turva. Varsinkin kun X osas kielosaa kieltä...Et sillä siis, sehän autto todella paljon.” H4

” X oli siis semmonen ihan pakollinen, että mä koin sen kyllä tueksi ja turvaksi et se oli siinä. ” H2

Jälkikäteen tuki ennen matkaa koettiin pohjatyön osalta osittain puutteelliseksi; kaksi mainitsi, että he olisivat voineet ennen matkaa etsiä tietoja sukulaisista tai keinoista taustojen selvittämiseen paikan päällä. Kaksi oli itse ottanut yhteyttä adoptioimistoon ennen matkaa omien taustatietojen selvittämisen ja käytännön avun merkeissä. Tietoa ei kuitenkaan saatu ja se muutti ajatusta matkasta. Tietojen puuttuminen ei kuitenkaan lannistanut jatkamasta etsimistä matkan aikana paikan päällä.

” No mä soitin tota niin, pyysin Interpediaa selvittämään niitä asioita...tuli viesti, että ei oo kuulunut mitään tietoo... Et tavallaan mä menin sinne sillee, et nyt mä en saa tietää, et tää reissu on semmonen, että nyt mä nautin vaan tästä lomailusta ja kulttuurista. Et mä kerkesin jo ajatella, että nyt ei oo mahdollisuutta tavata biologisia vanhempia.” H6

Yksi sanoi henkisen tasapainon olleen merkittävin matkan kokemuksiin valmistava tuki.

” Se et pitää olla kyl jotenkin, pitää olla oma identiteetti jo kunnossa, silleen rakennettu...Pitää olla persoonana jo aikuinen, että sitten se ei ihan murskaa sua siellä./ Oma identiteetti oli niinku kunnossa niin se oli se valmistava henkinen juttu ehkä eniten. ” H2

6.3 Merkitykselliset kokemukset

Matkakokemuksiin liittyvät kysymykset tuottivat eniten puhetta. Useimmat kertoivat matkastaan hyvin yksityiskohtaisesti. Mukaan maalautuivat maisemat ja yksittäiset tapahtumat, miltei tarinanomaisesti edeten. Matkan kokemukset välittyivät monikerroksisina ja usein aistikkemusten rikastuttamina. Merkittävimpien kokemusten kärkeen nousi synnyinalueen näkeminen. Synnyinseudulle saapuminen lisäsi valppautta aistia ympäristöä.

” Joo, siis ku me mentiin sinne synnyinseudulle, niin ihmiset oli oottamassa siellä. Kaikki oli, sukulaiset, naapuri, kummitädit ja kaikki mahdolliset niinku oli kutsuttu sinne, kun niille oli sanottu että nyt tulee X pitkästä aikaa ja näin, niin tota. Niin ne ootti siellä ja niillä oli kynttilät kädessä tota ja ne laulo siellä... se oli tosi, tosi niinku koskettava hetki ku sai ensimmäisenä, ku sisko tulee sisko tulee sitten, ihan hysteerisenä itkee ´hei sä oot siinä oikeasti´...”H5

”..pieni paikka, sen ympärillä keskustori ja sen ympärillä muutama rakennus ja sen ympärillä tottakai nousee vuoristoo ja kaikkia hökkeleitä sun muuta... Tiedän nyt ainaki, mistä oon tullut.” H1

Yhdelle haastateltavalle synnyinseudulla käynti herätti kysymyksen taustatietojensa paikkansapitävyydestä ja toi epäilyksen omista juuristaan, eritoten siitä, mistä ne ovat lähtöisin. Erään paikallisen näkemys siitä, ettei hän vastannut ulkonäöllisesti alueen väestöä, vahvisti haastateltavan aikaisemmin tavanneiden ihmisten pohdintoja alkuperästään. Myös epäselvyys nimestä oli johtanut haastateltavan syvällisiin pohdintoihin juurista. Kokemus kokonaisuudessaan oli raskas ja herätti hänessä ristiriitaisia tunteita. Toisaalta se, ettei juuret olekaan sieltä, mistä hän oli ajattellut, tuntui vapauttavalta. Se antoi tilaa rakentaa omaa menneisyyttä,

vaikka samanaikaisesti hän ymmärsikin, että ne ovat omassa mielessä rakennettuja päätelmiä ja tarinoita, kuinka asiat ovat saattaneet mennä.

”... et kyllä mä itekin huomasin että ne Xlaiset ne oli paljon vähän enemmän, mä oon paljon vaaleempi ja ne on tosi tummia yleensä ja semmosia tosi siro sirokasvosia ja tämmöstä... että siinä oli vähän semmonen murska tai tuli semmonen oikeesti tippa linssiin, et enks mä sitten ole edes Xlainen sitten...” H2

”Mut siis toisaalta se oli semmonen aika vapauttava, et jos ei mulla oo mitään periaatteessa juuria täällä.. Sitten se on tietysti pienellä kysymysmerkillä, että onko asia näin, että tähän on vaan päätelmä ja spekulointia.” H2

Muistot ja toive niiden heräämisestä olivat monen ajatuksissa ennen matkaa ja matkan aikana. Se, että mitään muistoja ei lopulta herännyt, oli iso yllätys, mutta myös todella suuri pettymys. Toiselle ympäristön näkeminen herätti konkreettisia muistoja lapsuudesta.

”... mä en meinannu muistaa, mutta pikkuhiljaa, että kolme tuntia istuin siinä sohvalla, sitten rupes.. mä katoin pihalle niin mä katoin et aa, tuo puu, että mä oon tippunu joskus tuosta.” H6

Synnyinseudun näkemisen lisäksi, merkityksellisiksi koettiin biologisten sukulaisten löytyminen ja tapaaminen tai varmistunut tieto heidän kohtalostaan. Nämä herättivät monenlaisia, osin ristiriitaisiakin, tunteita.

”Sain sitten kuulla minkälaisia ihmisiä ne oli, kuolinsyyt ja kaikkia asioita mitä niihin liityen...sit kävi sillä hautausmaalla niin sai sisäisen rauhan.. nää on niinku poissa, et siellä ei voi olla kukaan muu siellä haudassa. Se oli tietysti ihan ihana toisaalta, ihana hetki.” H3

” No joo siis, kyllähän se semmonen ehkä että tietää, et jos sinne joskus menee, niin sit..tai kun menen niin tietäisi mihin äiti on haudattu, mutta..aika jännä et niinku tää kaikki ja sit loppujen lopuksi me ei ees saatu kuvaa hänestä.” H1

Kaksi mainitsi toisten adoptoitujen matkakokemusten kuulemisen vaikuttaneen ajatukseensa biologisen perheen etsimisestä. Kuulemansa perusteella toinen oli päättänyt jo ennen matkalle lähtöä, ettei aio etsiä biologista perhettään, mutta oli valmis kohtaamaan heidät, jos niin kävisi. Toinen haastateltavista koki matkakertomukset vahvasti ja sen kautta ajatus siitä, ett-

ei itse ole valmis kohtaamaan biologista perhettään tai ei halua enää lähteä kaivelemaan biologisia juuriaan vahvistui, vaikka muuten synnyinmaahansa aikookin vielä palata.

”Mulla tuli niinku semmonen, et mä en halua kokea tuota samaa, mitä X..mä olin kauhuissani. Mulle tuli semmonen olo, et mä en mitenkään halua löytää... Se oli semmonen aika yllättävä tunne mulle... mä koen että se on parempi, että mä en enää kaivele niitä juttuja.” H2

Odottamattomat kokemukset synnyinmaasta näyttäytyivät niin positiivisessa kuin negatiivisessäkin valossa. Osalle kokemus siitä, etteivät tunteneet kuuluvansa joukkoon tuli yllättävänä. Eroa paikallisiin toi kielitaidottomuus ja yksi toi esiin kielitaidon puutteen laajemmin vaikeutena muodostaa sidettä synnyinmaalaisiin myös yleisesti. Oletuksena oli ollut, että palaaminen juurille ja samannäköisten ihmisten keskuudessa kulkeminen toisi yhteenkuuluvuuden tunteen, mutta paikalliset kohtasivat heidät kuitenkin ulkopuolisina turisteihin verraten.

”Se oli uskomaton nähdä niinku ihmisiä, minun näköisiä, tuli niinku vastaan koko ajan, että jotenkin tuntu et... mut kyllä meihin suhtauduttiin jotain niinku ihan turisteina, siis sillain et katottiin et me ei niinku kuuluta tänne ja näin.” H6

” No, se tuli pikkasen ehkä yllätyksenä, että et sä niinku noin vaan kuulu heihin, että et sä oot ninku yhtä vieras heille kuin kuka tahansa. ” H2

Yhdellä kuitenkin korostui samaistumisen kokemus synnyinmaahansa kokonaisuudessaan ja sitä kautta oma identiteetti sai vahvistusta.

” ...vaikka se oli pintaraapasu ja mä en saanut paljoo kumminkaan mut silti mä sain todella paljon siitä, et jotenkin kyl se vähän selkiinty sillee et, et mä näin tavallaan minkälainen se maa on, mitä se kulttuuri on, minkälaisia ne ihmiset on siellä, nii kyl mä näin itteensäni kumminkin sitä samaa. Vaikka on ollu monii vuosii Suomessa ni silti siellä on kumminkin semmonen mitä tekee susta tavallaan Xlaisen. ” H3

Maassa vallitsevan köyhyyden kohtaaminen nostettiin esille raskaana kokemuksena. Köyhyyden näkeminen yleisesti tuntui raskaalta ja kaksi sanoi sen tulleen lähemmäksi itseään juurten kautta. Kokemus oli rankka, mutta se sai arvostamaan pieniä asioita omassa elämässä ja herätti osassa myös auttamisen halun kehitysmaiden huonompisaisia kohtaan.

Useimmat kertoivat tehneensä kahden viikon matkan, jonka osa koki yhtä aikaa lyhyeksi, mutta toisaalta pitkäksi, koska aikaan ehti kertyä monenlaisia kokemuksia. Osalla nämä kokemukset aikaansaivat voimakkaita tunteita, joiden vastaanottaminen ja käsitteleminen veivät voimia. Yksi haastateltavista kertoi yllättyneensä käsittelemättömien tunteiden määrästä, jotka nousivat pintaan varoittamatta alitajunnasta. Jälkimmäinen sitaatti liittyy haastateltavan tilanteeseen, jossa hänellä olisi ollut mahdollisuus tavata toinen biologisista vanhemmista, mutta muiden kokemusten rinnalla koki sen olevan liian kuormittavaa samalle matkalle.

” Viimeiset päivät ku oltiin siellä, niin tuli semmonen olo, että jos mä jään tänne vielä viikoks nii mä tukehdun tähän niin että ku tuli kaikkee yllättäviä juttuja omasta taustasta... jos mä jään tänne vielä yheksi päiväksi niin mä tukehdun, mä kuristun, että tavallaan et mä haluan pois.” H6

”... et mä aattelin et ei, mä oon henkisesti niin poikki, et mä jotenkin, et ei tuntunut, ei pystynyt antaa enää tippaakaan...” H3

Jokainen haastateltava kertoi halustaan palata synnyinmaahansa täydentääkseen ensimmäisen matkan kokemuksia. Yksi sanoi kaipuun sekä halun näyttää omille lapsilleen ja puolisolleen synnyinmaata olevan syitä lähteä uudelleen. Toiset halusivat mennä takaisin selvittämään perhetaustaa, josta olivat jo saaneet alustavaa tietoa. He halusivat jatkaa etsimistä näillä tiedoilla. Kolme haastateltavista haluaisi mennä synnyinmaahansa pidemmäksi aikaa tekemään opintoja. Opiskeluhalukkuuden taustaksi mainittiin muun muassa mahdollisuus olla maassa pidempään ja samalla tutustua maahan tai biologisiin sukulaisiin paremmin. Opintoina mainittiin kansainvälinen vaihto-opiskelu tai harjoittelu sekä paikallisen kielen tai esimerkiksi tanssin opiskelu. Yksi kokee, että pidempi aika antaisi paremman mahdollisuuden käsitellä omia tunteitaan ja ajatuksiaan paikan päällä.

6.4 Kokemukset muutosten aikaansaajana

Kaksi haastateltavista sanoi, ettei matka ole vaikuttanut heihin itseensä. Toinen sanoi matkan olleen koskettava yleisellä tasolla ja saaneen pohtimaan asioita, kuten sitä, kuinka hyvin asiat ovat kotimaassa. Toisen vastaus välittyi osin ristiriitaisena. Hän vastasi ensin, ettei kokemukset ole *”varsinaisesti”* vaikuttaneet, mutta lisäsi alla olevan tarinan vastaukseen.

”...moni aina ku mä puhun....että saatiin kuulla, että hän oli kuollu kaksi kuukautta ennen sitä meidän reissua, niin tässä kohtaa ihmiset sitten aina hiljentyy, mut mä oon aina sanonu, että kun mä en oo nähny koskaan nähny häntä nii mä en oo koskaan tuntenu häntä... et ei oo mun mielestä sen ihmeellisemmin vaikuttanut.” H1

Juurimatkan kokemukset ovat vaikuttaneet neljän haastateltavan kokemukseen itsestä. Kahdella identiteetti on vahvistunut ja selkiintynyt, kun jonkinlainen tasapaino juurten ja nykyisen elinympäristön, sekä ulkonäön tuomien oletusten ja sisäisen kokemuksen välille on löytynyt. Tasapainon on koettu tuovan itsevarmuutta kohdata ulkopuolisten ennakko-oletuksia ja itsevarmuutta omien ratkaisujen tekemiseen ympäristön paineista välittämättä.

”...ja mä haluun pitää ne molemmat (kulttuuri-identiteetit) mukana, et sen mä sain sieltä, et mun ei tavallaan tarvii valita jompaa kumpaa vaan mä voin pitää ne molemmat elämässä ja niinku tuoda vielä lähemmäksi kumpaakin...” H3

Useimmat mainitsivat synnyinkielen unohtuneen, mutta erityisesti yhdelle se herätti voimakkaita tunteita siitä että se ”pitäisi” osata tai oppia vielä.

”...mulla on jotenkin ollu niin vahva identiteetti...niin en mä sillai kokenut, että tottakai ehkä mulla oli pieni kriisi välillä siinä et sen kanssa, et mitä mun pitäs tehdä, et pitäskö mun olla suomalainen vai mennä takas sinne ja näyttää kaikille et mä opin tän kielen...et välillä oikeesti repii hiukset irti ja näin, et mitä mä teen oikeesti ku se on kompleksi aina kun sä et osaa sitä kieltä ja mä oon joskus osannut sen ja se niinku rassaa aivan älyttömästi...” H2

Kahdelle biologisen perheen löytyminen on tuonut tunteen siitä, että on muita, jotka ovat vahvasti osa minua. Toinen lisää biologisen isän löytymisen vaikuttaneen identiteettiin, joka on aiemmin rakentunut ajatukseen, ettei isää ole, eikä sitä tarvitsekaan. Vanhempien nykyinen vakaa elämäntilanne ja toisen vanhemman hyvä asema työelämässä ovat osaltaan antaneet hänelle uutta peilauspintaa omaan identiteettiin. Myös sukulaisilta löytyneiden lapsuskuvien saaminen on antanut lisää materiaalia identiteetin rakentamiseen. Molemmat biologisia juuriaan löytäneistä aikovat ylläpitää tai syventää muodostuneita suhteita biologisiin perheenjäseniin.

”...mä pidän ainakin tärkeänä sitä et mä oon mahdollisimman paljon sit yhteydessä heihin, koska ne on niinku osa, osa minua.” H5

”...ja se on totta ku ihminen näkee sen oman kuvan, niin tiiätsä, ei pelkää, että näkee oman kuvan vaan ihminen alkaa miettii, että kuka minä olen. Et se niinku vaikuttaa siihen.” H6

Kysyttäessä matkan vaikutuksia läheisiin ihmissuhteisiin haastateltavat, yhtä lukuun ottamatta, sanoivat sen vaikuttaneen heidän suhteeseen adoptiovanhempiin ja -sisaruksiin. Toiset kokivat yhteisen matkakokemuksen tuoneen heitä lähemmäksi ja helpottaneen matkasta pu-

humista. Kaksi kertoi arvostavansa vanhempiaan enemmän kokemusten myötä. Yksi totesi sen helpottaneen myös avautumista ydinperheessä aikaisemmin vaietuista aiheista. Toiselle itse matkasta puhuminen oli helppoa, mutta se nosti juurista puhumisen vaikeuden uudestaan keskiöön.

”...mä ehkä koin sen uudestaan, et mä en haluu kertoa jotain äidille, et mä siten niinku ite käsittelin niitä.” H2

Yhden haastateltavan ystäväsuhteisiin matka oli vaikuttanut merkittävästi. Jotkut ystäväistä eivät ymmärtäneet ja hyväksyneet taustaa ennen adoptiota, jonka haastateltava koki olennaiseksi osaksi itseään.

” Mä näin vaan asiat niin toisin sen reissun jälkeen ja, ja niinku mä yritin..tottakai mä olin niin fiiliksissä mä halusin kertoa et ’tiiättekst siis mitä mulla on tapahtunut tässä’ ni, ni jengi oli vähän sillee et ’joo, hsss’ niinku. ” H3

Yrityksiä jakaa matkan kokemuksia ei haluttu kuulla, mikä oli ”hajottavaa” ja sai jättämään osan ystävyssuhteista taakseen. Haastateltava kokee oppineensa paremmaksi ihmistuntijaksi ja tulleen tarkemmaksi siinä, kenet päästää lähelleen. Matkakokemusten jälkipurkuun liittyen kaksi haastateltavista nosti esille, ettei heillä ole ollut mahdollisuutta jakaa kokemuksiaan muiden juurimatkalaisten ja adoptoitujen kanssa. Useimmat haastateltavat toivat lisäksi esiin kiinnostuksensa jakaa kokemuksiaan esimerkiksi vertaisryhmätapaamisen muodossa ja olivat harmissaan, ettei haastattelua voitu järjestää ryhmämuodossa.

6.5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Ymmärtääksemme paremmin adoptoidun matkaamista takaisin juurilleen, mielestämme on tärkeää saada kuvaa sitä mitä adoptio on ja minkälaisista taustoista adoptoitu on lähtöisin. Tässä työssä halusimme tuoda mahdollisimman tarkasti esille kokonaiskuvaa adoptoidusta tuomalla esille teoriassa adoptioprosessia alusta loppuun ja koko adoption vaikutusta ihmisen kasvussa ja kehityksessä. Adoptiokentällä on keskitetty resursseja juuri adoptioprosessiin ja sen kehittämiseen, ja vasta viimevuosikymmenellä on alettu huomaamaan adoption vaikutuksia lapsen myöhemmässä elämässä. Adoptio ja sen prosessit sinällään ovat jo merkittäviä tekijöitä, jonka vuoksi adoptoidut palaavat juurilleen etsimään tietoa omista taustoistaan. Lapsi irrotetaan adoptiossa omasta elinympäristöstään täysin vieraaseen ympäristöön, johon hän saattaa sopeutua ilman suurempia haasteita. Kuitenkin lapsen historia kulkee mukana läpi elämän ja saattaa haastaa eheän minäkuvan tai identiteetin muodostamista, joihin haetaan tukea juurimatkan kautta.

Teoriaosuudessa olemme nostaneet adoptiovanhempien merkittävyyden lapsen juurien ylläpitäjinä ja identiteetin tukijoina. Adoptioeuvonnassa korostetaan vanhempien keskeisyyttä lapsen kulttuurillisten ja biologisten juurten ylläpitäjinä ja sitä vanhemmat tutkimusten mukaan pyrkivät toteuttamaan. Mutta millaisessa mittakaavassa se tulisi toteuttaa ja mikä olisi tarpeeksi tukemaan lapsen itsetunnon kehitystä? Tiedot lapsen taustoista voivat olla hyvin vähäiset, mutta avoin keskustelu näistäkin vähäisistä tiedoista, lapsen syntymämaasta ja erityisesti biologisista juurista on tärkeää. Tämän osoittaa se, miten osa haastateltavista nosti esille vaikeuden puhua biologisista juuristaan ja miten vanhempien suhtautuminen mahdollisiin sukulaisiin nousi kysymykseksi. Vanhemmuuden tulisi olla vahvalla pohjalla eikä vanhempien tulisi kokea uhkaa mahdollisista biologisista vanhemmista tai sukulaisista, jotta lapsi voisi avoimesti puhua ajatuksistaan myös biologisiin taustoihin liittyen.

Kaikesta huolimatta, kaikkien haastateltavien vanhemmat olivat kannustaneet lastaan juurimatkan tekemiseen ja osan kohdalla tuli ilmi että, matkalle lähdettiin vanhempien aloitteesta. Joidenkin adoptiovanhemmilla oli matkan toteutumiseen ja sen ajankohtaan suuri vaikutus. Useat haastateltavat nostivat esille, että he olisivat halunneet lähteä matkalle jo nuorempana, mutta vanhemmat olivat halunneet heidän kypsyvän, jotta kyvyt vastaisivat paremmin matkan tarpeita muun muassa vastaantulevien asioiden käsittelyssä. Tämä jarruttelu on saattanut antaa tilaa adoptoiduille kypsyä ja jäsenellä mielessään matkan tarvetta sekä tavoitteita, mutta entä, jos matka olisi toteutettu juuri silloin, kun sille oli adoptoidun itsensä kokemana suurin tarve? Olisiko matka voinut hyödyttää häntä kasvussa ja kehityksessä vai olisiko siitä todella voinut olla sellaista haastetta, joka olisi voinut vahingoittaa jollain tasolla?

Juurimatka on kokonaisvaltainen kokemus ja saattaa vaikuttaa adoptoituun, mutta myös muihin osapuoliin monella eri tavalla. Tähän tutkimukseen osallistuneilla juurimatka oli positiivinen, joten työ tuo näkyväksi vain onnistuneita kokemuksia matkasta jättäen negatiiviset kokemukset varjoonsa. Voi olla, että ne joilla kokemukset ovat olleet huonot, eivät halua osallistua tämänkaltaisiin tutkimuksiin. Muistutettakoon, että juurimatkalle lähtö on aina jonkin asteinen riski. Se voi vaikuttaa adoptoituun psyykkisellä tasolla negatiivisesti, mutta se voi saattaa myös hänen biologisen perheensä huonoon asemaan. Joissain adoptiomaissa lapsen luovuttamiseen suhtaudutaan kielteisesti. Esiin tullut lapsen luovuttaminen adoptioon voi asettaa esimerkiksi biologisen äidin vaaraan tai johtaa hänen asemansa heikkenemiseen yhteisössä. Adoptoitujen tulisikin olla tietoisia synnyinmaansa kulttuurista, arvoista ja asenteista, jotta ei asettaisi itseään tai muita osapuolia vaaraan.

Vaikka sinällään tutkimustuloksia ei voi johtaa koskemaan kaikkien juurimatkan tehneiden adoptoitujen kokemuksia, teoriasolla niistä löytyy yhtäläisyyksiä aikaisempien tutkimusten

kanssa. Ajatus juurimatkasta osana identiteetinrakennusprosessia, mikä on ilmennyt aikaisemmissa tutkimuksissa, vahvistui tämän tutkimuksen myötä. Adoptoidut eivät itse välttämättä sanoittaneet kaikkia matkakokemuksiaan identiteettiä rakentaviksi, mutta teoriaan pohjaten johtopäätöksiä voidaan tehdä laajemmin identiteetin valossa tarkasteltuna; jollain tavoin suurin osa esiin nostetuista merkityksellisistä kokemuksista ja matkalle sysänneet syyt ovat yhteydessä adoptoidun identiteetin ja minäkuvan rakentamiseen.

Osa vastauksista oli suoraan yhteneväisiä aiemman teorian kanssa (ks. Koskinen, Maarit 2008; Hyvönen, Riitta 2011), jossa kuvataan adoptoidun identiteetin täydentymistä juurimatkasta saaduilla rakennusaineilla. Erityisesti matkan henkilökohtainen kokeminen ja syntymämaan konkreettinen näkeminen on vahvistanut adoptoitujen sisäistä kokemusta itsestään ja taustastaan. Adoptoituihin kohdistuu paljon kysymyksiä ja utelua, joihin adoptoidulla itsellään ei välttämättä ole vastauksia, mutta matkan myötä adoptoidut kokivat voivansa vastata paremmin ulkopuolisten ennako-oletuksiin ja uteluihin.

Matka-ajankohdan lisäksi aineistosta nousi esiin toinen adoptoidun omaehtoisuuden rajoittuneisuutta korostanut seikka: matkasuunnitelmat. Matka itsessään toteutui joillakin jo laaditun matkaohjelman mukaan, joihin adoptoitu ei itse voinut vaikuttaa. Kaikkien kohdalla matka ei siis ollut toteutunut adoptoidun ehdoilla, vaikka se on adoptiopalveluantajien kehoitus matkan toteuttamiseen. Vaikka haastateltavat kertoivat olevansa tyytyväisiä matkaan, olisivatko he voineet saada matkasta kenties vielä enemmän, jos matkat olisi toteutettu heidän ehdoillaan ja mahdollisesti jo silloin kun tarve siihen ensimmäisen kerran nousi ajankohtaiseksi. Millaisia lähtökohtia matkalle olisi tällöin asetettu ja minkälaisina matkakokemukset ja niiden merkitykset näyttäytyisivät.

Tuen merkitys juurimatkaa ajatellen nousi monessa yhteydessä esille vertaistuen muodossa. Kaikki haastateltavat olisivat jakaneet mielellään kokemuksiaan ryhmässä ja harmittelivat, etteivät tämän työn tiimoilta päässeet jakamaan kokemuksiaan muiden kanssa. Jäämme itsekin pohtimaan ja harmittelemaan ryhmähaastattelun epäonnistumista ja miten mahdollisesti se vaikutti koko tutkimuksen tekemiseen ja sen tuloksiin. Useat kysymättä antoivat suoria neuvoja ja terveisiä toisille matkaa suunnitteleville adoptoiduille haastattelun lopussa omiin kokemuksiinsa nojaten. Tämä kaikki viestii siitä, että jonkinlainen vertaistuellinen tukimuoto olisi hyvä olla olemassa. Yksi mielti uutta matkaa toisen adoptoidun kanssa, jotta voisi jakaa asioita vapaammin samassa tilanteessa olevan kanssa. Vertaistuki missä tahansa muodossa antaisi varmasti lisää kontakteja myös löytää mahdollista juurimatkaseuraa. Tämän tutkimuksen pohjalta jatkotutkimuksissa ja adoptiopalvelujen kehittämistyössä voitaisiin keskittyä vertaistuen ja sen eri muotoihin.

7 Eettiset kysymykset ja pohdinta

7.1 Opinnäytetyön rakentamiseen liittyvä etiikka ja pohdinta

Tutkimuseettiseltä kannalta on olennaista, että tutkimus on rakennettu tarkasti ja tieteelliseen tietoon pohjaten (Kuula, Arja: 2006: 35). Kuten olemme aikaisemmin nostaneet esille, lähdekirjallisuutta oli rajallisesti saatavilla. Tietokirjallisuutta ja tutkimuksia Suomen kansainvälisen adoption kentältä on tehty hyvin vähän ja osa lasten oloja käsittelevistä aineistoista mitä saimme käsiimme, eivät olleet päivitettyjä adoptiokentän nykytilanteeseen. Tämä vaikutti siihen, ettemme voineet valita lähdekirjallisuutta vaan jouduimme tyytymään siihen, mitä oli saatavilla. Tästä syystä teoria voisi olla vieläkin kattavampi eikä lähdekriittisyyteen ollut varaa niin paljoa, vaikka pohdimme yhdessä lukemiamme aineistojen sisältöjä.

Paneuduimme kansainvälisen adoption teoreettiseen puoleen ja sen eri ulottuvuuksiin syvä-
ulotteisesti. Se sai ymmärtämään paremmin, mitä adoptio yksilötasolla voi merkitä. Kävimme läpi näitten herättämiä tunteita ja ajatuksia, yksin ja yhdessä. Prosessin läpikäyminen toi näkyväksi omia asenteitamme, mikä helpotti tutkimuksen objektiivisuuden säilyttämisen. Eskola ja Suoranta (2008: 17-18, 35) kirjoittavat objektiivisuuden ja tarvittavan tutkimuksellisen etäisyyden syntyvän omien subjektiivisten näkemysten tunnistamisesta ja niiden esille tuomisesta. Pitää kuitenkin muistaa, ettei tutkimus ole koskaan puhtaasti objektiivista; yksilön käsitys ilmiöstä vaikuttaa tutkimuksen asetteluun ja sen toteuttamiseen. (Tuomi ja Sarajärvi 2002: 19.)

Koimme, että kokonaisvaltainen perehtyminen teemaan ennen haastatteluja helpotti haastatteluosion rakentamista ja kohdensi tutkimusidea. Empiirisessä tutkimuksessa olennaista on kuitenkin sellainen tiedostava ote, että tutkija ei sekoita omia tutkimustilanteessa syntyneitä merkityssuhteita tutkimaansa todellisuuteen. Toivottavaa, tosin ääripäätä korostaen, voidaan sanoa, että tutkijan ei odoteta ymmärtävän tutkimusaiheeseen liittyviä toisten kokemuksia etukäteen millään tasolla ellei tutkimuskysymykset tai -tapa tätä siihen velvoita. Tämä tarkoittaa siis sitä, että tutkijan tulisi välttää menemästä suoraan tutkittaviensa autenttisiin kokemuksiin ja niiden ymmärtämiseen, koska ne eivät anna todellista kuvaa tutkittavan tajunnasta. (Perttula 2005: 137.) Käytännössä tätä ohjetta oli vaikea noudattaa ja jäämme pohtimaan olisiko meidän pitänyt ensin tehdä haastattelut ja sitten vasta paneutua aiheeseen syväällisemmin. Aiheeseen perehtyminen piti sisällään tarinoita adoptoitujen kokemuksista sekä sen, että toisella työn tekijöistä on omakohtaista kokemusta juurimatkasta. Rankat kokemukset saivat väkisinkin tuntemaan empatiaa ja menemään näiden henkilöiden ”nahkoihin”, vaikka tiedostimme tunteiden kumpuavan itsestämme käsin.

Haastattelurunkoa rankennettaessa pohdimme aiheen arkaluonteisuutta. Adoptioon liittyvät asiat ovat yksilöille henkilökohtaisia ja monelle sellaisia, mistä ei välttämättä puhuta lähimmäistenkään kanssa. Valmistauduimme pohdinnan kautta olemaan herkkiä haastateltavien rajoille. Kuula (2006: 62) toteaa, että ihmistieteelliset tutkimukset voivat aiheuttaa niin henkisiä, sosiaalisia kuin taloudellisiakin vahinkoja, joita voi olla etukäteen vaikea arvioida. Alun perin ajattelimme yhteistyökumppanin kanssa, että heiltä joku olisi läsnä ryhmähaastattelua toteutettaessa; jos joku haastateltavista ”putoaisi” liian syvälle kokemusmaailmaan kesken tai jälkeen haastattelun, heiltä olisi joku ammattilainen valmiina keskustelemaan ja purkamaan tilannetta.

Yhteistyökumppanin kanssa emme löytäneet molemmille osapuolille sopivaa yhteistä aikaa ja lopulta ryhmähaastattelukaan ei toteutunut. Yksilöhaastatteluissa pidimme yhä mielessä yksilön rajojen merkittävyyden, mutta käytännössä rajojen aistiminen osoittautui luultua vaikeammaksi. Haastateltavista oli vaikea aistia tunnelmia ja puheessa ilmeni paljon ristiriitaisuutta: mietimme joidenkin kohdalla oliko kysymyksen vierestä vastaaminen sitä, ettei haluttu vastata kysymykseen, vai oliko ajatus yksinkertaisesti vain karannut aiheesta.

Haastattelussa pyrimme jättämään kommentoinnin minimiin, vaikka välillä tuli tilanteita, joissa olisi halunnut sanoa enemmänkin. Se, miten elimme haastattelutilanteessa oli luonnollista reagoimista esimerkiksi kertojan onnistumisiin ja voimakkaisiin kokemuksiin. Tämä teki haastattelutilanteen rennoksi kuitenkin johdattelematta haastateltavan kerrontaa. Huomasimme litteroinnin myötä, että joissain haastatteluissa saman kysymyksen kohdalla oli tapahtunut virhe, joka muutti kysymyksen merkitystä merkittävästi. Tarkoituksena oli kysyä juurimatkakokemusten vaikutusta läheisiin ihmissuhteisiin, mutta kysymys muodostettiin niin, että miten matka vaikutti läheisiin. Tästä huolimatta kysymykseen vastattiin niin, että se antoi vastauksen alkuperäiseen kysymykseen.

Haastattelupaikat varmasti osaltaan vaikuttivat haastattelutilanteeseen. Yksi haastatteluista toteutettiin suunnitellussa ryhmähaastattelutilassa, joka oli mielestämme neutraali ja mahdollisti rauhallisen keskustelun ajan kanssa. Julkiset tilat, joissa teimme 3 haastatteluista, olivat myös neutraaleja kaikille osapuolille, mutta hektisiä. Se saattoi vaikuttaa haastateltaviin, mutta emme havainneet sen vaikuttavan keskittymiseen. Itse uppouduimme tilanteeseen niin, etteivät ulkopuoliset tekijät ja ympäristö häirinneet. Videopuhelun kautta toteutuneet haastattelut olivat kiinnostava kokemus ja siitä jäi myös positiivinen kuva. Haastattelujen jälkeen kävimme läpi omia tunnereaktioita haastateltavien koskettavista kokemuksista johtuen ja mietimme ammatillisellakin tasolla omaa herkistymistä ja sen näyttämistä. Tiedostimme jälleen omat tunteemme erillisinä haastateltavien tunteista, koska olimme pohtineet asiaa etukäteen. Pystyimme myös kontrolloimaan tunteita näissä haastatteluissa, mutta se sai poh-

timaan tunteiden näyttämistä tällaisessa vuorovaikutustilanteessa; missä tilanteissa se on korrektia ja onko jotain tilanteita, jolloin tunteet olisi parempi jättää näyttämättä.

Kohderyhmä eli juurimatkan tehneitä kansainvälisesti adoptoituja on pieni ryhmä Suomessa ja tästä syystä jouduimme kiinnittämään erityistä huomiota osallistujien anonymiteetin säilyttämiseksi. Jätimme esimerkiksi käsittelemättä keräämäämme taustatietolomakkeiden (Liite 5.) tietoja kuten osallistujien sukupuoli ja syntymämaat. Haastattelun analyysissä käytetyt sitaattit on myös siistitty sellaiseen muotoon, että puhetavasta ei voida tunnistaa haastateltavia. Yksi tutkimusetiikan perusteista onkin osallistujien anonymiteetin säilyttäminen (Tuomi ja Sarajärvi 2002:21). Anonymiteetti liittyy yksityisyyden suojaan, jota tutkijan tulee noudattaa. Tämä tarkoittaa, että tutkimusaineistoa avatessaan tekstit pitää kirjoittaa sellaisessa muodossa, että yksittäiset henkilöt eivät ole niistä tunnistettavissa. (Kuula: 2006: 64.)

Haastateltavien vapaaehtoisuuden rajat nousivat pohdintaan ensimmäisen ryhmähaastattelun kaaduttua. Mietimme, kuinka monta kertaa on korrektia suostutella, jos esimerkiksi haastatteluun jo suostunut ei enää vastaa yhteydenottoihin. Osallistujien itsemääräämistä kunnioitetaan tutkimuksen osallistumisen vapaaehtoisuuteen perustuen. Kunnioittaminen kuuluu olennaisesti myös haastattelutilanteen vuorovaikutukseen, jossa osallistujalla on aina oltava mahdollisuus päättää haastattelu niin halutessaan. Tutkittavan pitää olla selvillä osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja myös siitä, kuinka haastattelu tallennetaan. (Kuula: 2006: 61, 63). Kaikkien haastattelutilanteiden alussa teimme selväksi, että haastateltavalla on mahdollisuus itse keskeyttää haastattelu niin halutessaan. Kysyimme myös lupaa nauhureiden käytöstä, jotka asetettiin ennen haastattelun alkua haastateltavan eteen pöydälle.

Kuula (2006: 61) painottaa, että tutkittaville täytyy tehdä selväksi aineistonkeruun käyttötarkoitus ja mitä siihen osallistuminen tarkoittaa, sekä antaa perustiedot, miksi tutkimusta tehdään ja ketkä sen tekevät. Haastateltaville olimme alusta saakka avoimia tutkimuksen lähtökohdista ja mitä sillä haluamme saavuttaa. Tämä tulee esille jo haastattelupyynnöstä (Liite 2.). Tutkimuksen luottamuksellisuutta painotimme haastattelujen alussa sekä suullisesti, että kirjallisesti. Luottamuksellisuus haastatteluaineistoon liittyen tarkoittaa tutkijan puolelta sitä, että syntynyttä aineistoa käytetään, käsitellään ja säilytetään sovitulla tavalla. (Kuula: 2006: 64.) Takasimme haastateltaville, että haastattelumateriaaleja tulevat käsittelemään vain tutkimuksen tekijät itse, ja tutkimuksen valmistuttua kaikki haastattelumateriaalit hävitetään.

Aineistoa kertyi tutkimuksen kannalta riittävästi ja se herätti paljon ideoita siihen miten monella eri tavalla sitä voisi käsitellä esimerkiksi keskittyen itse kerrontatapaan ja miten kokemukset näyttäytyisivät sen kautta. Pysyimme kuitenkin omissa tavoitteissamme ja toimimme näkyväksi itse adoptoitujen ääniä. Analyysissä pyrimme nostamaan esiin myös haastateltavien

ristiriitaiset kerronnat tulkitsematta niitä liikaa. Jouduimme tarkastelemaan haastattelujen kokonaisuutta moneen kertaan, jotta voisimme nostamaan ristiriidat sellaisenaan analyysissä. Osa haastateltavista puhui haastattelun eri vaiheissa samasta asiasta täysin eri tavalla. Erityisesti biologisen perheen etsimiseen ja kohtaamiseen liittyi ristiriitaisuuksia. Mietimme sitä ovatko haastateltavat prosessoineet ajatuksiaan itse loppuun vai nostiko haastattelutilanne niin paljon ajatuksia, että niitä oli vaikea pitää kasassa. Toisaalta esimerkiksi tiukasti fenomenologiaan pohjaava tutkimusmenetelmä ei oleta, että tutkittavan tulisi tarkasti reflektoida kokemuksiaan arvioimalla tai pohtimalla. Tämä ei kuitenkaan poista tutkija oikeutta olla kiinnostunut niistä. (Kuula: 2006: 139.)

7.2 Opinnäytetyö prosessina ja sen pohdinta

Emme asettaneet tarkkaa aikataulua työn valmistumiselle, mutta toiveena oli saada työ päätökseen mahdollisimman tiiviissä aikataulussa. Aikaisempiin kokemuksiin perustuen tiedostimme olevamme tiedonnälkäisiä ja täydellisyysden tavoittelijoita. Vaikka pohdimme tätä etukäteen ja pyrkimyksenämme oli pysyä aikataulun ja työn laajuuden suhteen tietyissä rajoissa, huomasimme melko pian uppoutuneemme teemaan niin perinpohjaisesti, että sokeuduimme työn raameille. Toisekseen erilaiset elämäntilanteemme ja tavoitteemme aikataulusta erosivat niin, että jouduimme joustamaan aikataulusta. Jo sovitut aikataulut työn etenemisestä kaatuivat ryhmähaastattelun epäonnistuttua ja suhtauduimme tähän viivytykseen hyvin eri tavalla; toiselle se aiheutti turhautumista ja sen myötä motivaatio työstä oli kadota, toinen suhtautui asiaan hyväksyvämmiin.

Parityöskentelyn osalta koimme sekä hyödyt että haitat. Jaksamisemme ontui työn eri vaiheissa; toisen motivaation tai jaksamisen ollessa heikoilla, toinen pystyi kannattelemaan ja pitämään motivaatiota yllä. Työskentelytapamme ovat myös hyvin samanlaisia, jolloin pystyimme luottamaan toistemme työn tasokkuuteen. Pystyimme keskustelemaan näkemyksistämme teemasta ja löysimme helposti linjan, mitä tältä työltä haluamme. Keskustelimme myös auki erimielisyydet ja hankalat tilanteet. Ammatillisessa mielessä koemme oppineemme parityöskentelystä lisää joustavuutta ja tiimityötaitoja.

Koemme tämän työn prosessin kannalta olleen tärkeää, että meillä oli eriävät tulokulmat aiheeseen. Toinen pystyi näkemään aiheen sisältäpäin omien kokemusten kautta ja toinen ulkopuolisen silmin. Toimme näitä näkemyksiä yhteen ja pystyimme rakentamaan niistä kokonaisuuden, jossa objektiivisuus ja subjektiivisuus tasapainottuivat. Ilman kokemusasiantuntijaa työ olisi ollut joiltain osin vaikea. Esimerkiksi haastattelukysymysten laatimisessa kokemusasiantuntija pystyi tuomaan sellaisia ulottuvuuksia, joita ulkopuolisen olisi ehkä ollut vaikea hahmottaa. Yhteistyökumppania haettaessa työelämä toi esille, että haastateltavien saaminen tulisi olemaan haasteellista ellei mahdotonta. Ilman kokemusasiantuntijan uskoa ja kon-

taktiverkostoa, työ olisi voinut tuntua ylitsepääsemättömän vaikealta ja tyssätä alkuunsa. Ulkopuolisen roolista käsin taas toinen opiskelija pystyi tarttumaan subjektivisuuteen ja avaamaan suppeaa näkökulmaa. Vaikka tiedostimme toisen kokemuspohjaa läpi prosessin, jäimme silti pohtimaan sen vaikutusta työn lopputulokseen.

Kuten aiemmin mainitsimme, yhteistyökumppanin saaminen oli haastavaa. Teema nähtiin ajankohtaisena ja tärkeänä, mutta kohderyhmän pienuus ja saavutettavuus loi epävarmuutta lähteä yhteistyöhön. Interpedia ry. ryhtyi työelämän yhteistyökumppaniksemme tietyillä ehdoilla. Alusta asti olimme tietoisia, että heidän osallistuminen työhön tulisi olemaan minimissä. Tämä yhteistyömuoto sopi meille, mutta toisaalta jäimme miettimään mitä mahdollisuuksia tiiviimpi yhteistyö olisi voinut antaa työlle sekä meille oppimisen kannalta.

7.3 Adoptioteemaan liittyvä pohdinta

Läpi koko tämän tutkimusprosessin, olemme pohtineet eettisiä kysymyksiä koskien kansainvälistä adoptiota. Suomessa kansainvälisestä adoptiosta käydään hyvin vähän kriittistä keskustelua toisin kuin esimerkiksi Ruotsissa, jossa osa itse adoptoiduista ovat nousseet vastustamaan kansainvälistä adoptiota. Usein luotetaan sokeasti virallisiin instansseihin eikä kyseenalaisteta lain puitteiden sisällä toimimista. Olemme kuvanneet adoption tarkoitusperiä ja näemmekin sen kansainvälisenä vastuunottamisena lapsista, jotka tarvitsevat aikuisten ja yhteiskunnallista tukea. Vaikka kansainväliseen adoptioon liittyy paljon lainsäädäntöjä ja valvontaa, me kyseenalaistamme prosessien aukottomuutta ja toiminnan valvonnan tehokkuutta. Olemmekin kuvanneet räikeämpiä toiminnan väärinkäytöksiä, mutta jäämme pohtimaan myös muita väärinkäytöksen muotoja, joita ilmenee aina.

Adoptiotoiminnassa on monia osapuolia, muun muassa eri valtioita ja niiden välillä yhteistyötä, joiden jokaisen tulisi toimia eettisesti ja lain puitteissa prosessin eri vaiheissa. Meidän omat aiemmat kokemukset ja tämän työn puitteissa kasvanut tieto ovat saaneet ymmärtämään, että kolmansista maista, joista adoptiot enimmäkseen tehdään, tietojärjestelmät ja kansalaisrekisterit ovat usein puutteellisia. Tämän todistaa myös se, että adoptoidut, jotka hakevat tietoa biologisista juuristaan, eivät voi saada tietoa muutoin kuin menemällä konkreettisesti synnyinseudulle ja kysymällä sieltä elävältä yhteisöltä. Kaiken tämän perusteella ajattelemme, että tietojärjestelmän puutteellisuus voi mahdollistaa adoptio-toiminnan väärinkäytön, joka saattaa ilmetä esimerkiksi lapsen tietojen muuttamisena adoption toteutumiseksi. Pohdimme, että tämäntyyppiset väärinkäytökset ovat mahdottomia kontrolloida vastaanottavista maista käsin, koska käytäntö perustuu lähtömaiden viranomaisten vahvistamiin asiakirjoihin.

Adoptiota tullaan toteuttamaan edelleen ja sen toimintaa sekä valvontaa pyritään kehittämään. Lasta ajatellen, adoptio-prosessin ”porsaan reijät” sai miettimään todella, että ajaako

adoptio kaikkien lasten etua? Adoption aiheuttamat psyykkiset vauriot ja niistä oireileminen voivat olla joillekin läpi elämän haastavia asioita. Toisaalta, taloudellinenkin tilanne voi olla hengen vaarallinen lapselle tai ainakin haastaa kasvua. Mietityttämään jäi, että jos taustaselvitys olisi tarkempi ja vanhempia pystyttäisiin tukemaan lähtömaissa paremmin, niin moni adoptio olisi varmasti jäänyt toteutumatta. Yhdelle haastateltavista selvisi vanhempien olemassa olo ja nykyinen parempi elintaso, joka sai meidät pohtimaan henkisen ja taloudellisen olosuhteiden sekä synnyinympäristön merkitystä lapsen kasvulle. Mikä on lopulta oikea ratkaisu pitkällä tähtäimellä lapsen elämää ajatellen?

Omasta puolesta voimme todeta, ettei adoptiotoiminta sinällään takaa lapsen edun toteutumista. Adoption tuomat haasteet lapselle, mutta myös adoptiovanhemmille tulisi huomioida vastaanottavien maiden yhteiskunnassa. Adoptioprosessin jälkeisessä elämässä tarvitaan erityistä tukea adoptiolapsille ja -vanhemmille, joka vaatii kansainvälisen adoption liittyvää osaamista. Suomessa tätä osaamista sosiaali- ja terveystaloudissa on hyvin vähän ja vastuu tästä osaamisesta jää kolmannen sektorin, adoptiopalvelunantajien harteille. Kuitenkin adoptioerheet kuuluvat peruspalveluiden piiriin ja heidän tukemiseen tarvitaan perusosaamisen lisäksi adoptioteemaan perehtymistä ja sitä kautta nousevaa osaamista. Olemme nostaneet esille kehittämishankkeita, jotka pyrkivät parantamaan adoptio-osaamista Suomessa niin sosiaali- ja terveysalalla kuin myös opetusalaalla (2.3) ja toivomme näiden tuovan pysyvämpiä ratkaisuja näille kentille.

Tutkimuksen kautta nousseet adoptoitujen tuen tarve näkyy ennenkaikkea vertaistuen tarpeena. Sosiaali- ja terveysalalla vertaistuen eri muotoja on jo kehitelty eri asiakaskunnan tarpeiden mukaan. Nyt olisikin aika kehittää sellainen tukimuoto, joka vastaisi myös adoptoitujen, erityisesti varhaisaikuisten, tarpeita. Esimerkiksi tukihenkilö- tai tukiryhmätoiminta saattaisi antaa juuristaan kiinnostuneille tai juurimatkan suunnitteleville tai toteuttaneille kaivattua tukea. Tämä voisi toimia myös seuraaville kansainvälisestä adoptiosta ja sen kehittämisestä kiinnostuneille niin tutkimus- kuin kehittämistyön lähtökohtana.

Lähteet

- Adoptiolaki. 22/2012. Tulostettu 3.4.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/-20120022>.
- Adoptiolautakunta. 2013. <http://www.valvira.fi/luvat/adoptio>
- Adoptioperheet ry. 2013 Adoptiokuraattori - arjessa mukana. Toiminnan mainoslehtinen. Viitattu 6.9.2013. <http://www.adoptioperheet.fi/artikkeleita/kuraattori.pdf>
- Alasuutari, Pertti. 1994. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Kirjapaino Oy.
- Bergquist, Kathleen Ja Sook. 2012. s.43-54. Implications of the Hague Convention on the Humanitarian Evacuation and "Rescue" of Children. teoksessa: Intercountry adoption- policies, practices and outcomes. toim. Gibbons, Judith L. & Rotabi, Karen Smith. Contemporary social work studies. University of Southampton. School of Social Sciences. UK: Ahagate.
- Erikson, Erik, H. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 2008. Johdanto laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hague convention on protection of children and co-operation in respect of intercountry adoption. 1993. http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=69
- Hall, Stuart. 1999. Identiteetti. Lehtonen, Mikko & Herkman, Juha (suom. & toim.). Tampere: Vastapaino.
- HE47/2011. Hallituksen esitys Eduskunnalle adoptiota koskevan lainsäädännön uudistamiseksi sekä lasten adoptiota koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen hyväksymiseksi ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Esityksen pääasiallinen sisältö. Viitattu 2.9.2013. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2011/20110047>
- Helkama, Klaus, Myllyniemi, Rauni, Liebkind, Karmela. 2001. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita.
- Helo, Hanna-Mari. 2006. Adoptiohakijoiden kokemuksia adoptioevonnasta. Pro gradu-tutkielma. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto.
- Helsingin kaupunki. Sosiaalivirasto. http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Perheiden+palvelut/perheoikeudelliset_asiat/palvelut/adoptio/kv_adoptiopalvelu
- Hyvänen, Arja. 2011. Kansainvälisesti adoptoitujen juuret - Juurien sisällöllinen määrittely ja niiden tärkeys adoptioevonnassa, adoptoitujen ja adoptiovanhempien näkemänä. Sosiologian pro-gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.
- Hägglund, Gertrud. 2000. (alkup. 1980). Adoptoitu lapsi uudessa perheessään. Interpedia ry. Vaasa: Multiprint.
- Interpedia ry. 2013. Kansainvälinen adoptio. <http://www.interpedia.fi/adoptio>
- Interpedia ry. 2013a. Tietopaketti kansainvälisestä adoptiosta.
- Internationally adopted children in Finland: parental evaluations of symptoms of reactive attachment disorder and learning difficulties. FINADO - study. Child: Care, Health and Development. 38(5), 697-705.)

Kalland, Miriam. 2009. Monesta luopunut adoptioon tuleva lapsi. toim. Paasanen, Kaarina & Pärssinen-Hentula, Irene. (toim.) 2009. Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen. Artikkelikokoelma Adoptiolapselle eheämpi elämä- projekti 2006-2009. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja nro 13. Reusmark Oy, 37-38.

Kalland, Miriam, 2005. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Sinkkonen, Jari, Kalland, Miriam. (toim.) (tosin sisäsivulla lukee Toimitus: Anna-Liisa Karhula!). Dark Oy, Vantaa.

Kasanen, Tuula. 2006. Kenen lapsi? Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Keltikangas-Järvinen, Liisa. 2003. Hyvä itsetunto. Juva: WS Bookwell Oy.

Koskinen, Maarit, 2008. Kotona kahden maailman välillä - Kansainvälisesti adoptoidun nuoren aikuisen identiteetti. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Korpiola, Lilly, 2013. Tartu hetkeen. Adoptioperheet -lehti: kouluopas. Korsholms Tryckeri, 10-12. Viitattu 13.11.2013

Kumpumäki, Tuula. 2010. Katastrofit ja kansainvälinen adoptio. Pääkirjoitus. Yhteiset lapsemme- lehti 1/2010. viitattu 28.8.2013

Kuula, Arja. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lehto, Marja- Leena, 2008. Kansainvälisen adoptiovanhempien käsityksiä haasteista ja adoptionjälkeisen tuen ja palveluiden tarpeesta tarpeesta. Pro gradu- tutkielma. Lapin yliopisto, 63-94.

Malkki, Liisa, 2012. Kulttuuri paikka ja muuttoliike. toim. Huttunen, Laura. Tampere: Vastapaino.

Metsämuronen, Jari (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. International Methelp Ky.

Miettinen, Aki, Röppänen, Päivi & Viinikainen, Heli. Adoptioeuvonnan toimintaprosessit. 2011. Toimintaprosessien kuvauksia. Versio 2.0. Sosiaali-alan tietoteknologiahanke. Viitattu 15.9.2013.http://www.thl.fi/attachments/tiedonhallinta/adoptioeuvonnan_toimintaprosessit.pdf

Mikkola, Tuulikki. 2012. Luku III. Kansainvälinen lapsioikeus. Helsinki. Sanoma Pro Oy.
Peltoniemi-Ojala, Maarit. 1999. Oma lapsi - vihdoinkin. Pelastakaa Lapset Ry. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ottolapsineuvonta: opas ottolapsineuvonnan antajille. 1998. Sosiaali -ja terveysministeriö. Oppaita 1998:7. Helsinki: Oy Edita Ab.

Parviainen, Heikki. 2003. Kansainvälinen adoptiotoiminta Suomessa vuosina 1970-2000. Väestötutkimuksen julkaisusarja E 15/2003. Väestöliitto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Perttula, Juha. 2005. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteenteoria. teoksessa: Kokemuksen tutkimus. Perttula, Juha & Latomaa, Timo. (toim.). Helsinki: Dialogia Oy, 115-158.

Pirttimäki, Tuisku. 2013. Tutkimus: Oppimisvaikeudet yhteydessä reaktiivisen kiintymyssuhdehäiriön oireisiin, s. 5-7. Adoptioperheet, kouluopas. Korsholms Tryckeri. (Tutkimus: Raaska, H., Elovainio, M., Sinkkonen, J., Matomäki, J., Mäkipää, S., Lapinleimu, H. 2012a.

Pärssinen-Hentula, Irene. 2009. Kohti uutta adoption jälkipalvelutyön määritelmää. Paasanen, Kaarina & Pärssinen-Hentula, Irene. (toim.) 2009. Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tu-

keen. Artikkelikokoelma Adoptiolapselle eheämpi elämä- projekti 2006-2009. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja nro 13. Reusmark Oy, 16-34.

Rastas, Anna. 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Tampere: University Press.

Rauma, Kerstin. 2004. Ehdotus adoptio-osaamisen kehittämiseksi Suomessa. Det finlandssvenska kompetenscentret inom det social området. Rapport 1/2004.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. teoksessa: Haastattelu- tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. toim. Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa. Tampere: Vastapaino, 9-56.

Selman, Peter. 2012. The Rise and Fall of Intercountry Adoption in the 21st Century: Global Trends from 2001 to 2010. teoksessa: Intercountry adoption- policies, practices and outcomes. toim. Gibbons, Judith L. & Rotabi, Karen Smith. Contemporary social work studies. University of Southampton. School of Social Sciences. UK: Ahagate, 7-27.

Suomen Lääkärilehti. 10/2012. Ulkomailta adoptoidun lapsen maahantulotarkastus. Viitattu 6.9.2013. <http://www.laakarilehti.fi/pdf/SLL102012-775.pdf>

Suomen virallinen tilasto (SVT). 2012. Adoptiot. Liitekuvio 3. Ulkomailta syntyneiden adoptiot Suomeen 1984-2012. Viitattu 30.9.2013. https://www.stat.fi/til/adopt/2012/adopt_2012_2013-05-31_kuv_003_fi.html

Timonen, Maria-Piritta. 2006. Adoptio ja adoptiokäytännöt Suomessa. Pro gradu-tutkielma. Kuopion yliopisto, 71-74..

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2002. Laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.

Turunen, Kari, E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Juva: WS Bookwell.

Valtioneuvoksen asetus adoptiosta. 202/2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120202>

Vuorinen, Risto. 1998. Minän synty ja kehitys. Porvoo: WSOY.

Väestöliitto. 2013. Adoptioperheet. Viitattu 3.9.2013. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus/adoptioperheet/

Väinälä, Aino (toim.). 2007. Adoptioprosessin asiakastiedot sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmissä. Tietokuvaukset ja suositukset. Versio 1.0./20.09.2007. Sosiaalialan tietoteknologiahanke. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/7cbc10ca-db67-4c8f-adf3-fc2f4e88dfea/Adoptio-neuvonta+1.0.pdf>

Kuvat

Kuva 1. Sukupuu

<http://www.lappala.com/Alaska%20Tauriainen%20Reunion.htm>

Taulukot

Taulukko 1. Teemoittelu taulukko

Liitteet

Liite 1. Tutkimuslupa.....	60
Liite 2. Haastattelupyyntö	61
Liite 3. Haastattelulupa	62
Liite 4. Teemat ja apukysymykset	63
Liite 5. Taustatietolomake	64

Liite 1. Tutkimuslupa

Tutkimuslupahakemus
26.11.2013

Tutkijat

NitaKilvio
Sosiaalialan koulutusohjelma
nita.kilvio@laurea.fi
gsm.0405885339

MeskeremTuomela
Sosiaalialan koulutusohjelma
tuomela_meskerem@hotmail.com
gsm.0503547894

Tutkimuksen ohjaaja

Ira Stiller
Lehtori, FM,
Senior lecturer, Mcs
työnohjaaja, psykodraamaohjaaja (CP)
clinical supervisor, psychodramatist (CP)
ira.stiller@laurea.fi

Oppilaitos

Laurea ammattikorkeakoulu, Tikkurila
Laurea University of Applied Sciences
Ratatie 22, 01300 Vantaa
tel: +358468567336

Tutkimus

- **Taso:** Opinnäytetyö
- **Nimi:** Kansainvälisesti adoptoitujen juurimatkailu – kokemuksista merkityksiä
- **Tutkimussuunnitelma lyhyesti:** Tutkimuksen tavoitteena on tuoda näkyväksi kansainvälisesti adoptoitujen kertomana juurimatkailun merkityksiä adoptoidulle. Käsittelemme työssämme mitä kansainvälinen adoptio on Suomessa ja mistä lähtökohdista adoptoidut tulevat. Määrittelemme teorian kautta juuri-käsitettä ja mitä juurimatkailulla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan. Haastattelujen pohjalta nostamme esille juurimatkan lähtökohtia ja merkityksiä kansainvälisesti adoptoiduille, jotka ovat tehneet juurimatkan syntymämaahansa. Tuomme esille myös mahdollisen ulkopuolisen tuen merkityksen matkan toteuttamisessa.
- **Tutkimustapa/-menetelmä:** toteutetaan ryhmähaastatteluna valmisteltujen teemojen pohjalta, haastattelu videoidaan ja nauhoitetaan, jotka tuhotaan kaikissa muodoissaan tutkimuksen päättyessä
- **Haastateltavat:** Haastateltavat ovat kansainvälisesti adoptoituja aikuisia (yli 18v.), jotka toteuttaneet oman juurimatkan syntymämaahan. Haastateltavia 4-5 henkilöä.
- **Tutkimuksessa ei käsitellä haastateltavien henkilötietoja.**

Päätös

Annamme tutkimusluvan ja osallistamme
tutkimuksen

Paikka ja aika

5.12.2013

Allekirjoitus

Salli Len

Liite 2. Haastattelupyyntö

Kansainvälisesti adoptoitujen juurimatkailu

Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Laurean ammattikorkeakoulusta ja olemme tekemässä opinnäytetyötämme kansainvälisestä adoptiosta ja erityisesti adoptoitujen kokemuksesta juurimatkailusta eli matkasta synnyinmaahan ja sen merkityksestä.

Etsimme tutkimukseemme haastateltaviksi aikuisia (yli 18-vuotta) kansainvälisesti adoptoituja, jotka ovat jo tehneet juurimatkan. Toteutamme tutkimuksen ryhmähaastatteluna Interpedia ry:n tiloissa Helsingissä.

Ota yhteyttä, niin annamme lisätietoja!

Meskerem Tuomela
tuomela_meskerem@hotmail.com
gsm. 0503547894

tai

Nita Kilvio
nita.kilvio@laurea.fi
gsm.040588533

Liite 3. Haastattelulupa

Olemme Meskerem Tuomela ja Nita Kilvio Laurean ammattikorkeakoulun sosiaali-alan luovilta linjoilta. Osana sosionomi-amk- tutkinnon suorittamista teemme opinnäytetyön, jonka teemana on kansainvälinen adoptio ja kansainvälisesti adoptoitujen juurimatkailu ja sen merkitys adoptoitujen elämässä. Toteutamme haastattelututkimuksen tuodaksemme näkyväksi kansainvälisesti adoptoitujen kokemuksia juurimatkaileusta syntymämaahansa ja sen merkityksestä adoptoiduille.

Tutkimuksen tekijöiden velvoitteet

- Tutkijat käyttävät haastattelun tallenteita ja taustatietolomaketta opinnäytetyössään tarkoituksenmukaisella tavalla.
- Tutkimus suoritetaan tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen.
- Tutkimuksessa turvataan haastateltavan yksityisyyttä prosessin kaikissa vaiheissa; osallistuneiden henkilöllisyys ei tule tutkimuksessa ilmi millään tavalla.
- Tutkimuksen tekijöitä velvoittaa vaitiolovelvollisuus.

Haastateltavien velvoitteet

- Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja osallistujalla on mahdollisuus lopettaa haastattelu halutessaan.
- Haastattelu on kaikille osapuolille luottamuksellinen ja heitä koskee vaitiolovelvollisuus.
- Haastattelun aikana tai sen jälkeen osallistujilla on tarvittaessa mahdollisuus keskustella ammattilaisen kanssa.

Annan luvan haastattelun videoimiseen ja nauhoittamiseen, ja tallenteiden käyttöön tämän tutkimuksen puitteissa.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Kiitos osallistumisesta!
Tuomela Meskerem
tuomela_meskerem@hotmail.com

Nita Kilvio
nita.kilvio@laurea.fi

Liite 4. Teemat ja apukysymykset

Juurimatkan lähtökohdat

- Mistä/ miten ajatus matkasta lähteä juurimatkalle tuli?
  - Tuliko idea adoptiovanhemmilta tai joltain muulta sosiaalisesta piiristä?
  - Onko ollut joku erityinen tekijä elämässä mikä on saanut ajattelemaan juurimatkalle lähtemistä?
  - Nousiko ajatus sisäisistä kokemuksista; tarpeista? (minäkuva ja identiteetti)
- Mitkä olivat matkan lähdökohdat; mitä halusit tietää/ selvittää/ tutkia/ nähdä?
  - Mitä odotuksia sinulla oli juurimatkasta? Ennakko-oletukset, haaveet, toivomukset
  - Kiinnostuksen taso; biologiset juuret, etniset juuret, kulttuuriset juuret ym.

Juurimatkan vaikutukset

- Mitkä kokemuksista nousivat merkityksellisiksi?
  - Mitkä odotukset täyttivät ja mikä eivät täytyneet?
  - Mitä odottamatonta matkalla tuli vastaan?
- Miten nämä kokemukset ovat vaikuttaneet sinuun suhteessa
  - itseesi
  - läheisiin ihmisiin
  - laajempaan sosiaaliseen ympäristöön

Liite 5. Taustatietolomake

IKÄ:

SUKUPUOLI (ympyröi): nainen / mies

SYNNYINMAASI:

MINKÄ PALVELUANTAJAN KAUTTA OLET ADOPTOITU (ympyröi):

-Interpedia   -Pelastakaa Lapset ry   -Helsingin kaupungin adoptiopalvelu

IKÄSI ADOPTIOHETKELLÄ:

IKÄSI JUURIMATKAA TEHDESSÄ:

HAIN TAUSTATIETOA JA TUKEA JUURIMATKAA VARTEN (ympyröi):

-Interpedia   -Pelastakaa Lapset ry   -Helsingin kaupungin adoptiopalvelu

TEIN MATKAN (ympyröi):

-yksin

-seurassa Kenen/Keiden kanssa?
